

**Az örökbefogadás,
különös tekintettel
a nemzetközi
örökbefogadásra**

Jelige: „Ne hagyj árván”

Összegzés

Az örökbefogadás, különös tekintettel a nemzetközi örökbefogadásra

Tanulmányom megírását több személyes momentum is inspirálta, ezek közül azonban csak a két legmeghatározóbbat emelném ki. Az egyik, nagymamám munkahelyéhez, a Jász-Nagykun Szolnok megyei Gyermekvédő Intézet és Gyermekotthonhoz kapcsolódik, ahol gyerekkorom jelentős részét töltöttem, és ahol már fiatalon szembetaláltam magam az örökbefogadás fontosságával. A másik kapcsolódási pont egy közeli barátom családjához kötődik, akik néhány évvel ezelőtt fogadtak örökbe egy tinédzser lányt.

Ezen emlékek és a későbbi jogi ismeretek birtokában jutottam arra a döntésre, hogy mélyebben szerettem volna megvizsgálni az örökbefogadás jogintézményét hazánkban, illetve külföldön is. Mivel e jogintézmény a gyakorlatban érthető meg igazán, ellátogattam a JNSz megyei Gyermekvédő Intézet és Gyermekotthonba, hogy bepillantást nyerhessek a „gépezetbe” valamint, hogy az ott dolgozó szakemberek véleményét és tapasztalatait megismerhessem, s engedélyükkel bele is építhessem a tanulmányomba.

A kellő ismeretanyag összegyűjtését és rendszerezését követően alkottam meg azt a logikai vázat, amelyre tudományos munkámat felépítettem. Ez alapján egy rövid eszmefutatót követően a hazai és a nemzetközi örökbefogadási szabályozást ismerttettem, áttekintve a Gyermek Nemzetközi Örökbefogadásáról szóló Hágai Egyezmény főbb rendelkezéseit, melyhez képest figyelemmel voltam néhány ország – valamely szempontból átlagostól eltérő – örökbefogadási gyakorlatának sajátosságaira.

A téma feldolgozását követően keletkezett benyomásaim alapján, a jogalkotás és a jogalkalmazás esetleges problémáira is igyekeztem rávilágítani, mellyel kapcsolatos önálló gondolataimat az aktuális részekhez beépítve helyeztem el. Bár az örökbefogadásra vonatkozó hazai szabályozás, a családi jog egyik leggyakrabban változtatott területe, mégis javaslatot teszek a magyar családok külföldről történő örökbefogadását jobban elősegítő, és a gyakorlat által is jobban preferált ilyenfajta örökbefogadások támogatására

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	5
I. Történeti visszatekintés	6
1. Az örökbefogadás célja.....	6
2. Az örökbefogadás eredete.....	6
3. Az örökbefogadás magyar jogfejlődése.....	7
II. Hazai szabályozás	10
1. Örökbefogadás személyi feltételei.....	10
2. Az örökbefogadás előtti eljárás.....	10
3. Az örökbefogadás formái	12
4. Az örökbefogadás hatálytalanná válása, és felbontása	14
5. Az utánkövetés hazai megjelenése	15
6. A Családjogi törvény 2013-as változásai.....	15
III. Nemzetközi örökbefogadás	17
1. New York-i Gyermekjogi Egyezmény	17
2. Hágai Magánjogi Értekezlet	18
3. Nemzetközi Örökbefogadásról szóló Hágai Egyezmény	19
3.1 Általános Rendelkezések	19
3.2 A nemzetközi örökbefogadási eljárás	20
4. Donor és fogadó országok	21
IV. Egyes európai országok sajátos örökbefogadási szabályai.....	22
1. Olaszország: ahol a pszichológus és a rokonok jelenléte rendkívül hangsúlyos	22
a) Érdekességek	22
b) Az örökbefogadási eljárás menete	23
2. Ukrajna: gyermek egyenlő exportcikk?	23
a) Jelenleg hatályos szabályok	23
b) Az örökbefogadási eljárás menete	24
c) Érvek és ellenérvek a nemzetközi örökbefogadással szemben.....	24
3. Románia, új örökbefogadási törvény hatálybalépése.....	25
4. Portugália, avagy a leendő szülők életkori korlátok közé szorítva	26
5. Norvégia, az örökbefogadási kedvezmények országa	27
6. Hollandia, a videotréning országa	28
7. Azonos neműek általi örökbefogadás	29

V. Híd a magyar és a nemzetközi örökbefogadás között.....	30
1. Külföldre történő örökbeadás	30
2. Külföldről történő örökbefogadás.....	31
VI. A nemzetközi örökbefogadás hazai megjelenése statisztikákon és jogeseteken keresztül.....	33
1. Országos statisztikák:	33
a) 2007-es adatok:.....	33
b) 2009-es adatok:.....	34
2. Jász- Nagykun Szolnok megye elmúlt három évének (2009, 2010, 2011) örökbefogadási statisztikai adatai.....	36
3. Esettanulmány, a magyar – külföldi örökbefogadási együttműködésről.....	38
a) „Peti családra talál” (esetelemzés egy magyar – olasz örökbefogadási kooperációról)	38
b) Ukrán kislány kálváriája	39
VII. De lege ferenda javaslatok	41
1. Új Ptk. Családjogi Könyve: Nemzetközi örökbefogadás	41
2. A szerző de lege ferenda javaslata.....	41
Összegzés.....	43
Forrásjegyzék.....	44
Felhasznált irodalom.....	44
Felhasznált jogszabályok.....	44
Felhasznált internetes források	45

Bevezetés

Dolgozatom mottója, mely egész tanulmányomat végigkíséri a következő: *„Mindig a gyermekhez kell szülőt választani, nem pedig a szülőhöz gyermeket”*. Tehát az örökbefogadási eljárás kezdő és egyben középpontja is maga a gyermek. Ebből kifolyólag ezen folyamat nem indulhat el pusztán azért, mert valaki kifejezte azt az óhaját, hogy örökbe szeretne fogadni egy gyermeket.¹ Az örökbefogadással foglalkozó szakembereknek minden esetben figyelemmel kell lenniük arra, hogy az örökbefogadás mindig a gyermek érdekében történjen és megtalálják a gyermek számára leginkább megfelelő szülőket, ehhez azonban a gyermek szükségleteit, jellemzőit és történetét is szem előtt kell tartaniuk.²

Azzal a gondolattal egyetértek, hogy az örökbefogadó szülők az örökbefogadást megelőzően kifejthessék a leendő gyermekkel kapcsolatos elképzeléseiknek, például a nemét vagy az életkorát illetően, hisz csak számukra kedves gyermekkel tudnak egy életen át családi kapcsolatot létrehozni. De a túlzott részletekbe menő „kívánságokkal” (például a gyermek szemszíne) nem értek egyet, mert az örökbefogadni szándékozók nem „katalógusból rendelik meg” a gyermeket.

A külföldre történő örökbefogadás, csak másodlagos lehetőség, melyre abban az esetben kerülhet csak sor, ha a hazai örökbefogadás során a gyermek számára nem találtak megfelelő szülőt. Az örökbefogadás ezen formája azonban rendkívül hasznos, hisz e nélkül sok gyermek, elsősorban fogyatékkal élők, sosem találnának szerető családra. Véleményem szerint ezért minden államnak hangsúlyozni kellene, hogy ez a gyermekek számára egy módfelett nagy esély arra, hogy szerető otthonban nevelkedjenek.

¹ Vö. Bogár Zsuzsa fordítása: A gyermekek jogai a hazai és a külföldi örökbefogadás esetén, in: Család, Gyermek, Ifjúság X. évfolyam 2. szám (2001.) p. 2-7.

² Vö. Neményi Eszter: Nemzetközi örökbefogadás, in: Család, Gyermek, Ifjúság X. évfolyam 2. szám (2001.) p.11-15.

I. Történeti visszatekintés

1. Az örökbefogadás célja

Az örökbefogadás több évezredes múltra tekint vissza, már az ókori keleti társadalmakban is ismert jogintézmény volt, hisz mindig is voltak árvák, illetve olyan családok, akiknek nem adatott meg az, hogy gyermekük szülessen. Erre szolgál példaként a bibliai Mózes története, akit anyja egy fonott kosárban a Nílus vizére eresztett és az egyiptomi király leánya volt az, aki kiemelte a vízből és saját fiaival együtt nevelte fel³. A jogintézmény kezdeti célja az volt, hogy a fiú utód nélkül maradt örökhagyó gondoskodni tudjon a családi név továbbviteléről. Később, amikor már a magántulajdon erősödni kezdett az örökbefogadás célja kiegészült azzal, hogy az örökhagyó élete során szerzett vagyona ne az oldalági rokonokra vagy a nemzetségre szálljon, hanem továbböröklődjön. A jelen évszázadra az örökbefogadás céljává a gyermek családi, szerető környezetben való felnevelkedése vált, köszönhető a gyermekjogok fejlődésének és az emberi gondolkodásmód változásának.

2. Az örökbefogadás eredete

A római jog a római polgárokat családjogi státuszuk szerint két kategóriába sorolta: az önjogúak (családapa), illetve a hatalomalattiak. Az utóbbi kategóriába tartozott a feleség, a gyermekek, az örökbefogadott gyermek, a fiúgyerek családja, illetve az örökbefogadott fiúgyerek családja. Ezen családtagok korlátozott jogképességűek voltak, ami azt jelentette, hogy bár a politikai jogaik érintetlenek maradtak, a magánjogi jogosultságok közül csak ius commercii (vagyoni jogi képesség) és ius conubi (családjogi képesség) rendelkeztek. Ebből kifolyólag minden jogot és vagyont a családfőnek szereztek, de az általuk vállalt kötelezettségekért maguknak kellett helytállni. Így a család elsősorban nem egy érzelmi közösséget jelentett, hanem sokkal inkább egy gazdasági, vagyoni házközösséget. Ezt támasztja alá az is, hogy sokszor azért fogadtak örökbe, mert ezáltal egy új munkaerő került a családba, illetve kivédtek, hogy a vagyon a nemzetséghez kerüljön vissza.⁴

³ Vö. Dr. Beke-Martos Judit: Az örökbefogadás - jogtörténeti megközelítésben, in: Családi Jog VII. évfolyam 4. szám (2009. december) (továbbiakban: Beke-Martos 2009.) p. 18-23.

⁴ Vö. Dr. Földi András – Dr. Hamza Gábor: A római jog története és intézményei, Nemzeti Tankönyvkiadó 2011 (továbbiakban Földi – Hamza 2011.) p. 236 - 239.

Az örökbefogadás az apai hatalom keletkezésének mesterséges módja volt, mely fontos szerepet játszott a vagyonos családfő, illetve a nemzetség közötti éles harcban. A két fél közötti küzdelem oka, hogy amennyiben az örökhagyónak nem volt gyermeke, általában a gens (nemzetség) örökölt, azonban ha valakit gyermekévé tett, megsértette a nemzetség érdekeit.⁵ Mindezek következtében az adoptio állami közreműködéssel zajlott. Ebben a korban az örökbefogadásnak két fajtája volt: az arrogatio és a szűkebb értelemben vett adoptio. Míg az előbbi egy önjogú személy örökbefogadását jelentette, addig az utóbbi, valamely családfő hatalma alatt álló személyét. Az adoptio kezdetben a népgyűlés előtt zajlott, papi méltóság közreműködésével, ahol az örökbe fogadni szándékozó személy előadta, hogy koránál vagy betegségénél fogva képtelen arra, hogy saját gyermeke legyen. Ezután a népgyűlés szavazott az örökbefogadás engedélyezéséről. Ahhoz, hogy ténylegesen be is következzen az örökbefogadás, mind örökbefogadói, mind örökbefogadandói oldalon előírt személyi feltételeknek meg kellett felelnie a feleknek. Eredetileg csak önjogú, fegyverforgatásra képes férfi volt örökbefogadható. Örökbefogadó személy csak olyan lehetett, aki önjogú római polgár, és minimum 18 évvel idősebb az örökbefogadottnál, a 60. életévét betöltötte és gyermektelen. Nők csak a császárkortól fogadhattak örökbe, ami bár apai hatalmat nem keletkeztetett, de öröklési jogot biztosított. Szintén a császárkortól kezdve nyílt meg annak a lehetősége, hogy nőket és serdüetleneket is örökbe lehessen fogadni. A serdüetlenek védelme érdekében beépítettek egy feltételt, amely kimondta, hogy az arrogáltat serdüetlensége idején az apai hatalom alól nem lehet elbocsájtani, azonban ha ezt az apa mégis megtenné, akkor köteles kiadni a rá eső vagyont, illetve a törvényes örökösként vagyonának ¼ részét. Iustinianus óta a formális eljárást az örökbefogadásról szóló szerződés váltotta fel, ami később az európai nemzeti jogrendszerekbe is beépült.⁶

3. Az örökbefogadás magyar jogfejlődése

Az Árpád-házi királyok idején már ismert volt a „vérfogadás”, amely öröklés céljából történő rokonná fogadást jelentett. Több formája is létezett, többek között az örökbefogadás fiúként, valamint a kölcsönös örökbefogadás. A Werbőczy István által írt Hármaskönyv már említést tesz a fiúvá fogadás intézményéről, amely kizárólag királyi engedéllyel valósulhatott meg. Ezen intézmény jelentősége abban állt, hogy egy nem nemes nemességet szerezhetett

⁵ Vö. Molnár Imre – Jakab Éva: Római jog, Szeged 2007. p. 154.

⁶ Vö. Földi – Hamza 2011. p. 246 - 248.

azáltal, hogy egy olyan nemes, aki fiúágon magszakadás előtt áll, a király engedélyével fiává fogadhatta és ezáltal a családi birtokában örökösévé tehetette. Werbőczy ennek két formáját ismerte, amikor egy nemes valakit fiává fogadott, és amikor egy nemes testvérévé fogadott egy másik nemest.⁷ Az írásos források arra engednek következtetni, hogy az örökbefogadás egészen a XIX. századik a Hármaskönyv alapján zajlott. Megállapítható, hogy ebben az időben a nagykorúak örökbefogadása gyakoribb volt, mint a kiskorúaké, oka a korábban említett vagyoni célú örökbefogadás.

A szabadságharc leverése után egy évtizedig hazánkban az osztrák polgári törvénykönyv volt hatályban, így az örökbefogadásra is az osztrák szabályok voltak irányadóak. Az országbírói értekezletet követően a magyar szabályok kerültek visszavezetésre. Az 1877. évi 20. törvénycikk jelentős változásokat hozott több területen is. Egyrészt kimondta, hogy az örökbefogadással az apai hatalom is átszáll, másrészt, hogy a nagykorúak esetén a szerződést közokiratba kell foglaltatni. Mindezek ellenére fontos leszögezni, hogy igazi forrásként az igazságügy-miniszter praxisa szolgált, mivel a szabadságharcot követő változások hatására az eljárás engedélyezése a miniszterhez került.⁸ Újabb változást a második világháború idején megjelent 1944. évi 5. törvénycikk hozott, ami megteremtette Magyarországon a családbafogadás intézményét. Fontosnak tartom itt leszögezni, hogy ez az intézmény nem egyenlő az örökbefogadással, mert itt a befogadó nem szerez törvényes képviselőt a gyermek felett. Ez az intézmény hazánkban, azért nem tudott meghonosodni, mert célja nem a gyermek családban nevelkedése, biztonságos környezetben való léte volt, hanem a munkaerejének kihasználása. A házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény (továbbiakban: Családjogi Törvény vagy Csjt.) eredeti szövegváltozata még nem tartalmazta ezt a jogintézményt, de 1974. évi módosítását követően újból megjelenik a hazai gyakorlatba a családbafogadás. Mivel azonban a törvény nem épített be megfelelő védőgaranciákat, a Csjt.-t módosító 1986. évi IV. törvény megszüntette. A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (továbbiakban: Gyermekvédelmi törvény vagy Gyvt.) később újból bevezette eme jogintézményt, melyben már a feltételrendszer és a gyámhivatali kontroll is kiépítésre került, így a családbafogadás azóta is létező jogintézmény.

⁷ Vö. Homoki - Nagy Mária A rendi Magyarország magánjoga, in: Mezey Barna (szerk.) Magyar Jogtörténet Osiris Kiadó, Budapest 2007. p.89.

⁸ Vö. Beke-Martos 2009. p.18-23.

A magyar családi jog történetében a legnagyobb mérföldkő a Családjogi Törvény megjelenése volt, ami az azt megelőző családjogi témájú szabályokat kodifikálta, ezen kívül számos egyéb változást is hozott magával. Annak ellenére, hogy több mint 15-ször módosították (legáthatóbban például 1960-ban, 1977-ben, 1986-ban, 1990-ben, 1995-ben⁹) a mai napig hatályban van. Az 1995. évi módosítással került be a törvénybe az a rendelkezés, hogy a 14. életévét betöltött kiskorú hozzájárulása szükséges az örökbefogadáshoz. Ez a törvény mondta ki hazánkban először azt, hogy az örökbefogadás elsődleges célja nem a név, illetve a vagyon továbbvitelének biztosítása, hanem az örökbefogadott gyermek részére biztosított családi környezet és nevelés. A törvény erejénél fogva ex nunc hatállyal megszüntette a nagykorú személyek örökbefogadását. A Csjt.-vel egyidőben jelent meg az anyakönyvekről szóló 1952. évi 19. számú tvr., mely kimondta, hogy az örökbefogadott gyermekeket újra kell anyakönyvezni, vagyis az új szülők nevét kell vérszerinti szülőként feltüntetni. Egészen 1960-ig egyszerű örökbefogadás létezett, ami azt jelentette, hogy az örökbefogadott csak az örökbefogadóval került rokoni kapcsolatba, ezt a szabályozást változtatta meg az 1960. évi 12. tvr., ami a teljes örökbefogadás intézményét teremtette meg hazánkban.¹⁰ Ezáltal az örökbefogadott az örökbefogadó családjába integrálódik és az örökbefogadás az örökbefogadott leszármazóira is kihat.

Ezen rövid történeti áttekintés után röviden ismertetem az örökbefogadás hazai szabályait.

⁹ Weiss Emília: Az örökbefogadás néhány társadalmi és jogi kérdése, in: Magyar tudomány 2. szám (1997.) p. 182.

¹⁰ Vö. Hegedűs Andrea: Családi jog Egyetemi jegyzet, Kis-Ker Bt, Szeged 2011.

II. Hazai szabályozás

Dolgozatomnak ezen része a magyar szabályozást mutatja be, melyre azért van szükség, mert ez jelenti az alapját a külföldi örökbefogadásoknak, mely a tanulmányom hangsúlyosabb részét képezi.. A teljesség igénye nélkül, pusztán nagyvonalakban az örökbefogadás folyamatát mutatnám be, a rendszer átláthatósága érdekében.

Az első, és egyben legfontosabb kérdés, hogy mi az örökbefogadás célja? *„Az örökbefogadás célja az, hogy az örökbefogadó, valamint annak rokonai és az örökbefogadott között családi kapcsolatot létesítsen, és elsősorban az olyan kiskorúak családi nevelését biztosítsa, akinek a szülei nem élnek, vagy akiket szüleik megfelelően nevelni nem képesek.”¹¹*

1. Örökbefogadás személyi feltételei

Jelenlegi szabályozás szerint csak kiskorút lehet örökbefogadni, míg az örökbefogadóval szemben sokkal több feltételt támasztanak. Ilyen például, hogy cselekvőképesnek és nagykorúnak (új Ptk. koncepció 25 évre emeli a korhatárt¹²) kell lennie, az örökbefogadás előtti tanácsadáson és felkészítő tanfolyamon eredményesen részt kell vennie. A gyermeknél legalább 16, de legfeljebb 45 évvel idősebbnek kell lennie az örökbefogadni szándékozonak. Minimum egy hónapig gondoznia kell a gyermeket, mialatt a szakemberek rendszeresen látogatják a célból, hogy sikerül-e kialakítani a gyermekkel bensőséges kapcsolatot. Olyan személy azonban nem fogadhat örökbe, akinek a szülői felügyeleti jogát bírói ítélet megszüntette, vagy akivel szemben közügyektől eltiltó jogerős bírói ítélet van hatályban.

Kizárólag házasságban élő vagy egyedülálló személyek fogadhat örökbe, élettársak, együttesen a jelenlegi szabályok szerint nem.

2. Az örökbefogadás előtti eljárás

Hazánkban bevezették az *örökbefogadás előtti eljárást*, melynek célja annak megállapítása, hogy az örökbefogadó személyisége és körülményei alapján alkalmas-e az

¹¹ Csjt. 46. §

¹² T/7971. törvényjavaslat az új Polgári Törvénykönyv Családjogi Könyve XIII. cím XII. fejezet 4:130. §

örökbefogadásra. Az eljárást az örökbefogadni szándékozó személy kérelmére a lakóhelye vagy tartózkodási helye szerint illetékes gyermekvédelmi szakszolgálat készíti elő.¹³ Kérelmében nyilatkoznia kell arról, hogy miért akar örökbefogadni, és hány gyermeket, milyen elképzelései vannak a gyermekről (neme, életkora, egészsége tekintetében), hozzájárul-e ahhoz, hogy személyes adatai felkerüljenek az országos nyilvántartásba és egyéb körülményekről. Ezt követően a szakszolgálat a szükséges igazolásokat, iratokat, környezettanulmányt a javaslatával együtt megküldi az illetékes gyámhivatalnak, ami az adatok és bizonyítékok alapján meghozza a döntését. Amennyiben alkalmasnak nyilvánították, a gyámhivatal jogerős határozata alapján a szakszolgálat felveszi az örökbefogadni szándékozó személy adatait a saját nyilvántartásába, illetve megküldi azokat az országos nyilvántartás számára is.¹⁴

Ahhoz, hogy az örökbefogadást engedélyezze a gyámhivatal, be kell szerezni a szükséges kérelmeket, illetve a hozzájáruló nyilatkozatokat. Hozzájárulás szükséges a vérszerinti szülőktől, ha nem ők a gyermek törvényes képviselői, akkor a törvényes képviselőtől, az örökbefogadni szándékozóval együttélő házastársától és 14. életévét betöltött gyermektől. Az 1952. évi IV. törvény, vagyis a Csjt. részletesen felsorolja azokat az eseteket is, amikor nem szükséges a vérszerinti szülő hozzájárulása. Nem szükséges a szülő hozzájárulása, ha szülői felügyeleti jogát jogerős bírói ítélet megszüntette, intézeti nevelt gyermeket a gyámhatóság örökbefogadhatónak nyilvánított, ha a szülő ismeretlen helyen távol van vagy cselekvőképtelen, ha a gyermeket egészségügyi intézmény erre alkalmas inkubátorában elhelyezte, valamint ha előzetesen a gyermekéről már lemondott. Továbbá az engedélyezés előtt az örökbe fogadni szándékozónak csatolnia kell a születési anyakönyvi kivonatát, illetve a jövedelem igazolását. Ezt követően a gyámhivatal két hónapon belül dönt az engedélyezésről.

¹³ Vö. Dr. Katonáné dr. Pehr Erika: Az örökbefogadás és az örökbefogadási eljárás HVG – ORAC Budapest 1999 p. 57.

¹⁴ Vö. 149/1997 (IX. 10.) Korm. rend. a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról 38 – 39. §

3. Az örökbefogadás formái

Két formája van jelenleg az örökbefogadásnak, a nyílt és a titkos. A nyílt esetén a vérszerinti szülő és az örökbefogadó szülő ismerik egymást, és a vérszerinti szülő értesítést kap az örökbefogadás megtörténtéről. A másik eset a titkos örökbefogadás, amikor a vérszerinti és örökbefogadó szülő nem ismeri egymást, a vérszerinti szülő nem kap értesítést az örökbefogadásról és nem fellebbezheti meg az örökbefogadásról hozott határozatot sem. Véleményem szerint mindkét formának megvannak a maga előnyei és hátrányai.

A nyílt forma esetén a leendő szülő(k) a gyermek és a vérszerinti szülők betegségeiről, kórtörténetéről ismereteket kap(nak) és tájékozódhatnak arról, hogy a gyermek korábban milyen körülmények között élt. Hátránya a nyílt örökbefogadásnak, hogy később a vérszerinti szülő felkutathatja a családot és akár zaklathatja is őket azzal, hogy meg akarja ismerni a gyermekét, ezzel viszonyt veszélyeztetné az örökbefogadott családba integrálódását.¹⁵

A titkos örökbefogadás előnye, hogy az örökbefogadó személyét nem fedik fel a vérszerinti szülőnek, így az később nem jelenhet meg a család életében. Hátránya viszont, hogy a gyermekről átadott adatok száma jóval kevesebb, illetve az örökbefogadás szűkebb területre koncentrálódik (csak a lakó- vagy tartózkodás helye szerinti illetékes megyei gyermekvédelmi szakszolgálatától fogadhat örökbe), hisz az Országos Örökbefogadási Nyilvántartásba csak akkor kerülhet fel, ha ehhez kifejezetten hozzájárult. Az örökbefogadók országos nyilvántartását jelenleg az Emberi Erőforrások Minisztériumának Gyermekvédelmi és Gyámügyi Főosztályán vezetik. Az örökbefogadásra jelentkezőknek az illetékes megyei/fővárosi gyermekvédelmi szakszolgálatoknál kell nyilatkozniuk arról, hogy kéri-e a felvételüket az örökbefogadók országos nyilvántartásába. Ezen listán az örökbefogadni szándékozók személyes azonosító adatai találhatók meg.

Az országos nyilvántartásban szereplő örökbe fogadni szándékozók felajánlást kaphatnak más megyei gyermekvédelmi szakszolgálatától is, olyan gyerekekre, akit nem sikerült örökbe adni adott megyén belül. Ha az országos nyilvántartás nem talál a gyermeknek örökbefogadó szülőket Magyarországon, akkor átadja a gyermek ügyét a nemzetközi örökbefogadási ügyekben illetékes, szintén az Emberi Erőforrások Minisztériumában működő Központi Hatóságnak.¹⁶

¹⁵ Weiss Emília: Az örökbefogadás néhány társadalmi és jogi kérdése, in: Magyar jogtudomány 2. szám (1997.) p. 190.

¹⁶ <http://www.orokbefogadas.com/az-orszagos-nyilvantartas> (utolsó megtekintés 2012-10-04)

Visszatérve az örökbefogadás formáira, a titkos örökbefogadás esetkörei a következők:

- a) a vérszerinti szülő lemondott a gyermekéről, anélkül, hogy az örökbefogadás reális lehetősége fennállt volna
- b) tartós nevelésbe vett gyermeknél
- c) átmeneti nevelésbe vett gyermeknél, ha a törvényi feltételek fennállnak
- d) ha a szülői felügyeleti jogától eltiltották.

Mint már korábban említettem 1960 óta Magyarországon teljes örökbefogadás valósul meg, ami azt jelenti, hogy az örökbefogadott gyermek az örökbefogadó vérszerinti gyermekének jogállásába kerül. Innentől kezdve az örökbefogadót illetik meg a szülői felügyeleti jogok és kötelezettségek. Vagyis ő köteles gondoskodni a gyermek gondozásáról, tartásáról és neveléséről; ő kezeli a gyermek vagyonát; ellátja a gyermek törvényes képviselőjét és halála esetére gyámot nevezhet vagy zárhat ki. Mindezekon kívül, szükséges még a gyermek újraanyakönyvezése, azért, hogy az örökbefogadó szülőket vérszerinti szülőként tudják feltüntetni. Az örökbefogadással, még ha mesterséges módon is, de család keletkezik, s a családon belül a családtagok családneve többnyire megegyező. Kivételesen előfordulhat, hogy nem anyakönyvezik újra a gyermeket, ilyenkor az anyakönyv megjegyzés rovatába rögzítik az örökbefogadás tényét.

(Ezen a ponton érdemes kitérni az úgynevezett „jelképes örökbefogadásokra”. Ilyen jelképes örökbefogadás, amikor egy személy egy szegény afrikai vagy ázsiai gyermek étkeztetésének, ruháztatásának, egészségügyi ellátásának, esetlegesen oktatásának finanszírozását vállalja, anélkül, hogy megismerné a gyermeket.¹⁷ Felvetődik a kérdés, hogy ezt a folyamatot miért nevezik örökbefogadásnak, hisz a fentebb bemutatásra került örökbefogadás céljából semmi sem valósul meg? Véleményem szerint ez az elnevezés megtévesztő, indokoltabb lenne olyan elnevezést adni az eljárásnak, amely hűbben tükrözi a valóságot. Például lehetne kisegítő támogatásnak vagy elesettségi segélynek nevezni, de semmiképpen sem örökbefogadásnak. A másik, talán még gyakrabban hangoztatott „fajtája” az örökbefogadásnak, amikor egy állatkertben lévő állatot fogadnak örökbe.¹⁸ Ez az eset az állat etetésének anyagi támogatását jelenti, és nem azt, hogy az állatot hazaviszik, mert innentől kezdve ő családtag.)

¹⁷ <http://www.taita.info/galeria.html#jelkepesen> (utolsó megtekintés 2012-10-09)

¹⁸ <http://www.zooszeged.hu/tamogatasi/orokbefogadas> (utolsó megtekintés 2012-10-09)

4. Az örökbefogadás hatálytalanná válása, és felbontása

Az örökbefogadás *hatálytalanná válásának* esetköreit a Csjt. részletesen bemutatja, melyek a következők. Például hatálytalanná válik, amikor az örökbefogadás valamely törvényes előfeltétele hiányzik, vagy ha az örökbefogadó teljes hatályú apai elismerő nyilatkozattal gyermekének ismeri el az örökbefogadottat, de előfordulhat az is, hogy az anyáról kiderül, hogy ő a vérszerinti anya, és ezáltal betölti a vérszerinti anyai jogállást.

A *felbontás* hazánkban (ritkasággként a többi állam rendszeréhez képest) kétféle módon is történhet. Ha a felek közösen akarják a felbontást, akkor a gyámhivatalhoz kell fordulni és a szerv mondja ki az örökbefogadás felbontását, kizárólag abban az esetben, ha a közérdeket nem sérti, és a kiskorú érdekében áll. Míg ha csak az egyik fél akarja – mert elviselhetetlenné vált a viszony a felek között, vagy az örökbefogadott az örökbefogadó halála után vissza kívánja szerezni az eredeti jogállását a vérszerinti családjában, illetve az örökbefogadás már nem tudja betölteni a célját, társadalmi rendeltetését – akkor a bíróság rendelkezik hatáskörrel. A felbontás mindkét fél rokonaira kihat és a gyermeket vissza kell anyakönyvezni a vérszerinti nevére, kivéve, ha a bíróság illetőleg a gyámhivatal másként nem rendelkezik. Példaként említve, Jász- Nagykun Szolnok megyére nem jellemző az örökbefogadás felbontása, az elmúlt 5 évben három esetben született jogerős döntés a felbontásról. A megyében arra viszont gyakrabban van példa, hogy a gyermeket visszaviszik a szakszolgálatához, de nem nyújtanak be keresetet a bíróságon a felbontás végett, hanem rendszeresen tartják a gyermekkel a kapcsolatot, és akár néhány hónap vagy 1-2 év múlva visszakerülhet a családhoz. Ennek oka, hogy a távolság hatására rendezni tudják a felek a viszonyukat.

A Szolnok megyei Gyermekvédő Intézet és Gyermekotthonban tett kutatásom alatt, arra is nyílt lehetőségem, hogy megkérdezzek néhány ottani szakembert, hogy megfelelőnek tartják-e a jelenlegi szabályozást, és ha nem, akkor miben változtatnának. Valamennyi megkérdezett úgy nyilatkozott, hogy hazánkban is be kellene vezetni az utánkövetés intézményét, melynek időtartamát minimum egy évben határoznák meg. Ezáltal szakemberek ellenőriznék a gyermek családba integrálódását és tanácsaikkal segíteni tudnák a szülőket a megfelelő életforma kialakításában.

5. Az utánkövetés hazai megjelenése

Az új Ptk. Családjogi Könyve a következő rendelkezéseket tartalmazza az utánkövetésről: „Az örökbefogadást követően a gyermek helyzetét, életkörülményeinek alakulását jogszabályban meghatározott szervezet vagy a területi gyermekvédelmi szakszolgálat az örökbefogadást engedélyező határozat jogerőre emelkedésétől számított legfeljebb öt évig figyelemmel kíséri és segíti.”¹⁹

Így az utánkövetés a család számára egyfajta lehetőségként jelenik meg, hisz bármely felmerülő probléma esetén segítő szakemberekhez fordulhat. Nemzetközi tapasztalatok szerint ahhoz, hogy megfelelő bizalmi kapcsolat alakuljon ki a segítők és a szülők között, már az örökbefogadás előkészítő szakaszában világossá kell tenni a szülők számára, hogy egyfajta ellenőrzés alá fognak kerülni, így megelőzhető a gyakran tapasztalható ellenállás.

6. A Családjogi törvény 2013-as változásai

2013. január elsejétől több módosítás is hatályba lép az örökbefogadással kapcsolatban, de én csak a legjelentősebbre térek ki. A harmadik (az örökbefogadás joghatásai) és a negyedik (az örökbefogadás hatálytalanná válása) alcím közé beillesztenek egy 3/A alcímet, ami a származás megismeréséhez fűződő jogot taglalja. Bár ezt a jogot a törvény jelenleg is szabályozza, de jóval szűkszavúbban. Csak annyit ír róla, hogy az örökbefogadott tájékoztatást kérhet a vérszerinti szülőjének adatairól, de ezt a tájékoztatást a gyámhivatal megtagadhatja abban az esetben, ha a kiskorú érdekeivel ellentétben áll. A módosítások által, egy külön alcímet szánnak ennek részletes bemutatására. A gyámhatóság kérelemre tájékoztatást ad arról, hogy a kérelmezőt örökbefogadták-e, élnek-e a vérszerinti szülei, és van-e testvére, vagy féltestvére. Ha a kérelmező a 14. életévét már betöltötte, tájékoztatást kaphat ezen egyének természetes személyazonosító adatairól, ha már meghallgatták e személyeket, akik adatait a kérelmező megismerni kívánja. A következő esetekben azonban ezek az adatok nem közölhetők az örökbefogadottal:

¹⁹ <http://www.parlament.hu/irom39/07971/07971.pdf> (utolsó megtekintés: 2012-10-15)

- ha a meghallgatásra nem került sor (ismeretlen helyen távol vannak vagy a meghallgatás elháríthatatlan akadályba ütközik,
- ha úgy nyilatkoznak, hogy az adataik nem közölhetők
- ha a kiskorú örökbefogadott érdekeivel ellentétes.

Ha a vérszerinti szülő az előterjesztés időpontjában már nem él, a természetes személyazonosító adatai a gyermekkel közölhetők, kivéve, ha korábban úgy nyilatkozott, hogy az adatai közléséhez nem járul hozzá. A gyámhatóság azonban a személyes azonosító adatok közlése nélkül a vérszerinti szülők egészségügyi adatairól tájékoztatást adhat, amennyiben ez a gyermek szempontjából lényeges. Véleményem szerint ez a megoldás követendő példa lehet más országok számára, mert így a gyermek, az esetleges genetikai betegségeiről akkor is tudomást szerezhet, ha az érintett felek nem adták a beleegyezésüket a természetes személyazonosító adataik ismertetéséhez.

III. Nemzetközi örökbefogadás

Mint azt a tanulmányom címe is mutatja a dolgozatom hangsúlyosabb része a nemzetközi örökbefogadási szabályok és az ehhez kapcsolódó joggyakorlat bemutatása. Dolgozatom ezen fejezete a következőképpen épül fel: először ismertetem a Gyermek jogairól szóló Egyezmény örökbefogadásra vonatkozó rendelkezéseit. Ezt követően kerül bemutatásra a Hágai Magánjogi Értekezlet. Végül, de nem utolsó sorban foglalkozom az e szervezet által elfogadott Nemzetközi Örökbefogadásról szóló Hágai Egyezmény, mely tanulmányom szempontjából a legfontosabb szabályokat tartalmazza.

1. New York-i Gyermekjogi Egyezmény

1989. november 20-án az ENSZ Közgyűlés New Yorkban elfogadta a Gyermek jogairól szóló Egyezményt, melyet Magyarországon az 1991. évi LXIV. törvénnyel hirdettek ki. Ezen egyezményhez az USA és Szomália kivételével minden ország csatlakozott, mivel ez volt az első olyan átfogó nemzetközi egyezmény, amely a gyermekek jogaival és védelmével foglalkozik. Célja, különleges védelem és támogatás biztosítása a gyermek fizikai és szellemi érettségének hiánya miatt, illetve annak elősegítése, hogy a gyermek felkészüljön az önálló élet vitelére.²⁰ Az Egyezmény három részből áll. Az első a gyermekek jogait sorolja fel, a második az egyezmény végrehajtásával foglalkozik, a harmadik pedig az egyezmény általános jellemzőit tartalmazza. Az örökbefogadás témakörét érintően a New Yorki Gyermekjogi Egyezmény 21. *cikke* kimondja, hogy az örökbefogadásnál biztosítani kell, hogy a gyermek mindenekfelett álló érdekei érvényesüljenek, és ezért az örökbefogadást csakis az illetékes hatóságok engedélyezhetik. Ugyanezen hatóságoknak meg kell győződniük arról, hogy az örökbefogadás megtörténhet, valamint, hogy az érdekelt személyek a beleegyezésüket megadták. Abban az esetben ismeri el az egyezmény a külföldi örökbefogadást, ha a gyermek a származási országában nem helyezhető el, feltéve, hogy a hazai örökbefogadással egyenértékű biztosítékok és szabályok előnyeit élvezheti és a gyermek külföldi elhelyezése nem jár jogtalan előnnyel.

²⁰ Vö. Dr. Filó Erika – Dr. Katonáné dr. Pehr Erika: Gyermekjogok, gyermekvédelem HVG – ORAC Budapest 2009. p. 25 – 26.

2. Hágai Magánjogi Értekezéslet

A Konferencia 1893-ban alakult és 1955-re egyezményeket létrehozó konferenciából önálló kormányközi szervezetté nőtte ki magát. Magyarország már a kezdetektől részt vett a munkájában. Mára a nemzetközi magánjog harmonizálása terén az egyik legeredményesebb szervezetté vált, annak ellenére, hogy anyagi jogi egységesítéssel nem foglalkozik, inkább az államok jogrendszerei közötti kollízióra fókuszál. Tagjainak száma jelenleg 72,²¹ de az együttműködő államokkal együtt 141-re tehető. A Konferencia által létrehozott Egyezményekben való részvétel változó. Egyeseket nagyon kevesen ratifikáltak, míg, másokat lényegesen többen, például az 1993-as Gyermeknek a nemzetközi örökbefogadások terén való védelméről és az ilyen ügyekben történő együttműködéséről szóló hágai Egyezmény, melyet jelenleg 86 állam fogadott el.²² A *Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia* tizenhetedik ülésén került kidolgozásra a Nemzetközi Örökbefogadásról szóló Hágai Egyezmény, melyhez hazánk 2005-ben csatlakozott. A Hágai Egyezményt megelőzően a fő problémát az örökbefogadás joghatályossága okozta, vagyis 2005. augusztus 1-jéig (amikor is az Egyezményt a 2005. évi LXXX. törvény beiktatta) a nemzetközi örökbefogadás tekintetében a Nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. tvr. 43-44. §-ai, valamint a külföldi országoknak hazánkkal fennálló kétoldalú nemzetközi egyezményei voltak irányadóak. Egyezmények hiányában e paragrafusokat kellett alkalmazni, vagyis a két állam jogának együttes alkalmazásával lehetett eljárni, ezért vizsgálatra szorult az örökbefogadási jogviszonyban lévő alanyok személyes joga. A személyes jog az állampolgárság joga. Ezt a fent említett problémát orvosolta a Hágai Örökbefogadási Egyezmény, amely nagyobb jogbiztonságot, áttekinthetőbb ügyintézését teremtett, mivel alkalmazása esetén csak egyetlen döntésnek kell születnie.²³ Ebből következik, hogy az Egyezmény rendelkezéseinek megfelelően létrejött örökbefogadást a törvény erejénél fogva el kell ismerni.

²¹ http://www.hcch.net/index_en.php?act=states.listing (utolsó megtekintés 2012-10-09)

²² <http://www.mta-jti.hu/czigler.pdf> (utolsó megtekintés 2012-10-04)

²³ Vö. Dr. Filó Erika – Dr. Katonáné dr. Pehr Erika: Gyermekjogok, gyermekvédelem Dr. Szentpétery Petronella (Szerk.) HVG – ORAC Budapest 2009 p. 260.

3.Nemzetközi Örökbefogadásról szóló Hágai Egyezmény

3.1 Általános Rendelkezők

Az *Egyezmény* létrehozásának célja olyan garanciák kidolgozása, amelyek biztosítják, hogy a nemzetközi örökbefogadások a gyermekek legfőbb érdekeinek és a nemzetközi jog által elismert alapvető jogaiknak tiszteletben tartásával történjenek.²⁴ További célja, hogy a Szerződő Államok kidolgozzanak egy olyan együttműködési rendszert, amely biztosítja a garanciák tiszteletben tartását és megakadályozza a gyermekek jogellenes elvitelét, áruba bocsátását vagy a gyermekkereskedelmet. Végezetül célul tűzték ki, hogy az Egyezménnyel összhangban lévő örökbefogadásokat a Szerződő Államok elismerjék. Ezen Egyezményt akkor kell alkalmazni, amikor a származási államban szokásos tartózkodási hellyel rendelkező gyermeket egy másik államba (fogadó államba) átvitték, átviszik, vagy át fogják vinni.

A nemzetközi örökbefogadásokkal szembeni követelményként meghatározták, hogy az örökbefogadásra csak abban az esetben kerülhet sor, ha a származási állam hatóságai megállapították, hogy a gyermek örökbefogadható, a nemzetközi örökbefogadás a gyermek mindenekfeletti érdekeit szolgálja és tekintettel voltak a gyermek kívánságaira, véleményére, valamint megfelelő kioktatásban és tájékoztatásban részesítettek az örökbefogadással és az ehhez való hozzájárulásának következményei tekintetében. Továbbá a fogadó állam illetékes hatóságai megállapították, hogy a leendő szülők a feltételeknek megfelelnek és képesek az örökbefogadásra, meggyőződtek arról, hogy a szülők a szükséges oktatásban és tájékoztatásban részesültek és megállapították, hogy a gyermeknek engedélye van, vagy lesz az adott állam területére való belépésre és állandó ott tartózkodásra.

Az Egyezmény harmadik fejezete a Központi Hatóságokról és a meghatalmazott testületekről szól. Minden Szerződő Államnak ki kell jelölnie a saját Központi Hatóságát. Magyarországon a gyermek és az ifjúság védelemért felelős miniszter tölti be ezt a szerepet. A Központi Hatóságok számára előírt kötelező feladatokat az Egyezmény részletesen taglalja. Ilyen feladat például, hogy a Hatóságok kötelesek együttműködni egymással, meg kell tenniük minden olyan intézkedést, amely felvilágosítást nyújt az ország örökbefogadási jogszabályairól, illetve egyéb általános információkat szolgáltatassanak – például statisztikai adatokat – egymásnak. A Központi Hatóságok kötelesek megtenni, akár közvetlenül, akár

²⁴ Vö. Dr. Filó Erika – Dr. Katonáné dr. Pehr Erika: Gyermekjogok, gyermekvédelem Dr. Szentpétery Petronella (Szerk.) HVG – ORAC Budapest 2009 p. 261-262..

közhivatalok útján, minden olyan intézkedést, amelyek alkalmasak arra, hogy információkat gyűjtsenek, tároljanak és cseréljenek ki a gyerek és a leendő szülők helyzetéről, megkönnyítve ezáltal a szükséges eljárásokat, elősegítve az örökbefogadással kapcsolatos tanácsadó szolgáltatások működését az államaikban.

3.2 A nemzetközi örökbefogadási eljárás

A nemzetközi örökbefogadási eljárás első lépése, hogy a kérelmet, be kell nyújtani a Központi Hatósághoz, hisz a két érintett állam hatóságainak együttműködésében születik meg a döntés az örökbefogadásról.

Az eljárás második lépése: ha a fogadó állam úgy találja, hogy a kérelmező megfelel a feltételeknek, és alkalmas az örökbefogadásra, akkor jelentést készít, melyet megküld a Központi Hatósághoz. Ezen jelentés a kérelmező személyes adatain túl, a családi, szociális és egészségügyi körülményeit, valamint az örökbefogadás okaira és a gyermekre vonatkozó adatokat tartalmazza.

Az eljárás harmadik, és egyben utolsó lépése a következő: ha a származási állam Központi Hatósága úgy találja, hogy a gyermek örökbefogadható, akkor jelentést készít, amit továbbít a fogadó állam Központi Hatóságához. Ez a jelentés a gyermek személyes adatait, az örökbefogadhatóságára, a szociális, egészségügyi és családi körülményeire, valamint különleges szükségleteire vonatkozóan tartalmaz adatokat.

A származási államban csak akkor születethet olyan döntés, hogy a gyermeket a leendő szülőkre bizzák, ha a Hatóság megszerezte a leendő szülők egyetértését, a fogadó állam hatósága jóváhagyta a döntést és mindkét állam Központi Hatósága megállapodott abban, hogy az örökbefogadási eljárás megindítható.

Az Egyezmény rendelkezik arról is, hogyha utóbb kiderül, hogy az örökbefogadás nem a gyermek érdekét szolgálta, abban az esetben mi a teendő. Ilyen helyzet fennforgása esetén a gyermeket vissza kell venni a szülőktől és ideiglenes gondozást kell biztosítani számára. Emellett a fogadó és a származási állam Központi Hatóságainak együtt kell működnie, annak érdekében, hogy új örökbefogadó szülőket találjanak. Ha ez is eredménytelen, akkor a gyermek visszaviteléről kell gondoskodni.²⁵

²⁵ 2005. évi LXXX. törvény 21. cikke

Minden állam hatósága igazolást ad ki, ha az örökbefogadás megfelel az Egyezménynek. Ezen igazolást a többi Szerződő Államnak el kell fogadnia, és az elismerést csak akkor tagadhatják meg, ha közrendbe ütközik.

Az Egyezményben foglalt feltételek, csak minimum-követelményeknek felelnek meg, amelyeket a tagállamoknak kötelező jelleggel teljesíteni kell. Ezen követelményeken túlmenően, azonban mind a fogadó, mind a származási állam egyéb feltételeket fogalmazhat meg. A hazai szabályok szerint külföldre történő örökbefogadás- a rokon és a házastársi örökbefogadás kivételével- csak az örökbefogadhatóvá nyilvánított intézeti nevelt, valamint az állami nevelt gyermek esetén engedélyezhető, feltéve, hogy a gyermek örökbefogadására belföldön nem került sor.

4. Donor és fogadó országok

A nemzetközi gyakorlatban megkülönböztethetünk donor és fogadó országokat. Az előbbieket közé elsősorban azok az államok tartoznak, amelyek gazdasági vagy háborús helyzetük, esetleg természeti katasztrófa folytán (Haiti földrengés) nem tudják megoldani a gyermekek országon belüli örökbefogadását. A szakemberek álláspontja egységesen az, hogy ilyen esetekben a gyermek külföldre való örökbeadása, csak további traumákat okoz, ezért a legjobb megoldás, ha a hazájában biztosítanak számára megfelelő gondozást. Néhány évvel ezelőtt készített felmérésben kimutatták, hogy az 50-es években nagy számban örökbeadott délkelet-ázsiaiak, annak ellenére, hogy szerető családban nőttek fel, a mai napig küzdenek identitás zavarral, azért mert nem beszélik az anyanyelvüket. Ezt támasztja alá az egyik kutatásban részt vett fiatal ember nyilatkozata, aki azt mondta, hogy „Én egy norvég lélek vagyok egy vietnámi testben”.²⁶

A fogadó országok körében az USA mellett a skandináv országok dominálnak. Ennek oka, a jobb életkörülményekben és a magasabb színvonalú szociális ellátásokban keresendő, mivel ezek miatt jóval kevesebb az örökbefogadható gyermekek száma. Ezen államok tehát mindent megtesznek annak érdekében, hogy az örökbefogadni szándékozók gyermekre „leljenek”.

²⁶ Herczog Mária (szerk.): A gyermekvédelem nagy kézikönyve Complex Kiadó 2011.

IV. Egyes európai országok sajátos örökbefogadási szabályai

1. Olaszország: ahol a pszichológus és a rokonok jelenléte rendkívül hangsúlyos

a) Érdekességek

Olaszországban, több más ország gyakorlatától eltérően, nem a gyámhivatal állapítja meg az örökbefogadni szándékozó pár alkalmasságát, hanem a kiskorúak bírósága, a szociális szolgálat szakvéleményének figyelembevétele mellett.²⁷ A bírósági végzés kézhezvételét követő egy éven belül a párnak megbízást kell adnia egy olyan egyesületnek, mely a külföldi örökbefogadások lebonyolításával foglalkozik. Ilyen egyesület például az A.S.A. ONLUS is, amely az egyik legnagyobb számban hajt végre nemzetközi örökbefogadásokat Olaszországban.²⁸ Az egyesület kiválasztását követően a házaspárt a szervezetnél dolgozó pszichológus tájékoztatja arról, hogy mely országból fogadhatnak örökbe és az adott országban milyen szabályok vannak életben a nemzetközi örökbefogadással kapcsolatban. Ha Magyarország mellett döntenek, akkor el kell fogadnia a párnak, hogy a szokások azt mutatják, hogy csak 8 év feletti gyermeket fogadhatnak örökbe.

Olaszországban több olyan örökbefogadó család is van, akik 2, 3 vagy akár 4 testvér örökbefogadását is vállalják, mivel Szicíliában a nők általában nem dolgoznak, hanem otthon vannak, így van idejük gyermeknevelésre. Továbbá, elsősorban a délen élő olaszoknál jellemző, hogy a rokonok szoros kapcsolatban állnak egymással, sőt sokszor ugyanazon településen laknak, így minden támogatást megadnak a családnak, illetve a gyermeknek a megfelelő beilleszkedés elősegítése érdekében. A gyakorlatban többször is előfordult, hogy a rokonok már Magyarországon, a gondozási idő alatt, meglátogatják a családot, mert egyrészt rendkívül kíváncsiak a gyermekekre, másrészt így fejezik ki a szülők számára a támogatásukat. Olaszország egyik jellegzetessége, hogy mivel a nemzetközi örökbefogadások száma jelentős, az iskolák fel vannak készítve a külföldi gyermekek oktatására. Általában fejlesztő pedagógus segíti a beilleszkedési folyamatot, mialatt a kiskorú magántanárhoz jár a nyelv elsajátítása érdekében. A tapasztalatok azt mutatják, hogy fél éven belül sikerül a gyermekeknek az olasz nyelvet megfelelő szinten megtanulni.

²⁷<http://www.commissioneadozioni.it/en/for-an-adoptive-family/the-path-of-adoption.aspx#5>
(megtekintés: 2012-11-25)

²⁸ <http://bazmgymiskolc.t-online.hu/alapanyag/konferenciakiadvany2010.pdf> (utolsó megtekintés: 2012-10-15)

b) Az örökbefogadási eljárás menete

Az egyesület pszichológusai ismertetik a párral a gyermekről készült szakvéleményt és mielőtt a család még Magyarországra utazna, néhány alkalommal találkoznak, hogy a szakemberek fel tudják készíteni a családot az örökbefogadásra. A pszichológusok a gondozási idő alatt telefonon tartják a leendő szülőkkel a kapcsolatot, majd az örökbefogadás lezárását követően, miután a család visszaérkezik, Olaszországba, újból pszichológus segíti őket, aki jelentést készít a gyermek beilleszkedéséről és helyzetéről a megérkezést követő két hónappal, majd egy évvel később.²⁹

A fentebb említett A.S.A. ONLUS egyesületre jellemző, hogy évente két- három alkalommal szervez összejöveteleket magyar gyereket örökbefogadó családok számára. Ezen találkozók alkalmával a gyermekeknek esélyük van arra, hogy megismerjenek hasonló sorsú gyerekeket, illetve arra, hogy használják a magyar nyelvet. Véleményem szerinti az egy olyan gyakorlat, amit több más országban, többek között hazánkban is érdemes lenne bevezetni, mivel ezáltal lehetőséget teremtenének arra, hogy a gyermek származási országából való kiskorúakkal találkozzon.

2. Ukrajna: gyermek egyenlő exportcikk?

a) Jelenleg hatályos szabályok

Ukrajnában az örökbefogadást a családjogi törvénye és a Miniszteri Kabinet 2008 októberében elfogadott 8-i 905. számú határozata szabályozza. Az ukrán családjogi törvény 207. cikke tartalmazza az örökbefogadás definícióját. E szerint „*az örökbefogadás azt jelenti, hogy az örökbefogadó a saját családjába egy személyt fiaként vagy lányaként fogad be a bírósági határozat értelmében*” és „*mindenekfelett a kiskorú érdekeit tartja szem előtt, biztosítja stabil és harmonikus életfeltételeit*”. A törvény VI. fejezete foglalkozik a nemzetközi örökbefogadással.³⁰ Ezen fejezet 282. cikkelye azon ukrán állampolgárságú gyerekek örökbefogadásával foglalkozik, akik az ország határain kívül élnek. Ilyen

²⁹ Dr. András Júlia: Fokozott állami felelősség a jó döntésért és a sikeres örökbefogadásért, in: Család, Gyermek, Ifjúság XV. évfolyam 2006/1.sz. p. 63-69.

³⁰ http://www.mfa.gov.ua/data/upload/publication/usa/en/7148/family_kideks_engl.pdf (utolsó megtekintés: 2012-11-25)

gyerekeket örökbefogadni szándékozó külföldi az ukrán konzulátuson keresztül fogadhat örökbe. A 283. cikkely az ukrán állampolgárságú és ott is élő gyermek külföldi általi örökbefogadásával foglalkozik. Ukrán állampolgár gyermeket külföldi személy csak akkor fogadhat örökbe, ha a kiskorú már legalább egy éve szerepel az örökbefogadási és a gyermekek jogai védelmével megbízott állami ügyosztály nyilvántartásában. Az egy évtől abban az esetben lehet eltérni, ha a kiskorút rokona fogadja örökbe, vagy olyan betegségben szenved, amely az állam Egészségügyi Minisztériumának speciális jegyzékében szerepel. További követelmény még a leendő szülőkkel szemben, hogy csak abban az esetben fogadhatnak örökbe, hogyha a nyilvántartásba vételüktől számított egy év alatt nem bukkant fel olyan ukrán állampolgár, aki örökbefogadná a gyermeket.³¹ Ebből a korlátozásból arra lehet következtetni, hogy az ukrán kormány a nemzeti örökbefogadást preferálja a nemzetközivel szemben. Azon külföldi személyek élveznek elsőbbséget, akik a gyermek rokonai, vagy olyan országból jönnek, amellyel Ukrajnának jogi segítségnyújtási megállapodása van.

b) Az örökbefogadási eljárás menete

Az örökbefogadni szándékozó külföldi családnak egy írásbeli kérvényt kell benyújtania az örökbefogadási és gyermekek jogai védelmével megbízott állami hatóság címére. Ebben kérniük kell, hogy vegyék fel őket a potenciális örökbefogadási jegyzékbe és adjanak ki számukra igazolást, annak érdekében, hogy jogosultak legyenek látogatni az állami intézményeket. Ezt követően a hatóság munkatársai az adatok helyességének megvizsgálása után kiadják az igazolást a felek részére. Az igazolás birtokában a család elkezd látogatni az intézményeket, ahol kiválaszthatják a nekik „megfelelő” gyermeket, majd pedig közelebbi kapcsolatot építhetnek ki vele.

c) Érvek és ellenérvek a nemzetközi örökbefogadással szemben

Először az ellenérveket ismertetem, mivel sok ukrán képviselő hangoztatja, hogy a nemzetközi örökbefogadások számát vissza kellene szorítani. Mivel az elmúlt néhány évben

³¹ Roksolana Sztasziv: A nemzetközi örökbefogadás, különös tekintettel Ukrajnára, in: Családi Jog X. évfolyam 2. szám (2012. június) p. 35.

csökkent a hazai örökbefogadások száma, míg a nemzetközi tendencia növekedést mutatott, ezért a kormány olyan rendszert kíván kidolgozni, mellyel az ország megszabadulna a „donor-ország” státuszából. Az ukrán Legfelsőbb Tanács képviselői azt javasolták, hogy a külföldi személyek örökbefogadását egy időre tiltsák be, mivel ezen a területen nincs megfelelő államközi együttműködés kidolgozva.³² Többen is úgy gondolják, hogy az ukrán gyermekeket tömegesen viszik európai és amerikai országokba, úgy mintha exportcikknek lennének.

Mindezekkel szemben, azonban több érvet is fel lehet sorakoztatni a nemzetközi örökbefogadás mellett. Például ilyennek minősül az a tény, mely szerint a külföldi személyek általában fogyatékos, vagy súlyos beteg gyermekeket fogadnak örökbe, akiknek a kormány nem tudná biztosítani a megfelelő orvosi ellátást, és az ukrán családok többsége az ilyen gyermeket nem szívesen fogadja be a családjába. Illetve ez az egyetlen lehetőség arra, hogy az árvák családba, szerető otthonba kerüljenek.

Az ukrán nemzetközi örökbefogadásra a későbbiekben még visszatérek, egy jogeset ismertetése kapcsán.

3. Románia, új örökbefogadási törvény hatálybalépése

2001-ben moratóriumot hirdettek ki Romániában a külföldi örökbefogadásokra, mivel Kína és Oroszország után a világ harmadik legnagyobb gyermek exportőrévé vált. Az Európai Unióhoz való csatlakozási tárgyalások megkezdésekor kemény bírálat érte az országot, mondván, hogy Románia nem bírja az árvaházi korrupciót megszüntetni. A köztudatban az ezredforduló környékén az a hír terjengett, hogy egy árvát az kap meg, aki többet fizet érte. A nemzetközi sajtó azzal vádolta Romániát, hogy több száz külföldre örökbeadott gyermeknek nyoma veszett és félő, hogy többen szervkereskedők kezébe kerültek.

Ezekre a vádakra válaszul 2004-ben jelentős szigorítás következett be ezen a téren. Árvaházak helyett inkább nevelőotthonokba helyezték át a gyerekeket, és majd egy évtizedre a külföldi örökbefogadást berekesztették.³³ A hazai örökbefogadásról kizárólag a kiskorúak

³² Roksolana Sztasziv: A nemzetközi örökbefogadás, különös tekintettel Ukrajnára, in: Családi Jog X. évfolyam 2. szám (2012. június) p. 36-37.

³³ <http://www.szekesfehervarihirek.hu/newshirek/gyorsitjak-az-orokbefogadast-romaniaban/> (utolsó megtekintés 2012-10-04)

törvényszéke dönthetett. Mindez az állapot egészen az idei év április 7-éig állt fenn,³⁴ amikor is elfogadták az új örökbefogadási törvényt, amely nemcsak könnyíti az előírásokat, hanem meg is gyorsítja az eljárást. Jelenleg az Európai Unió tagállamai közül Romániában van a legtöbb elhagyott gyermek, számuk kb. ötvenezerre tehető. A három éves kor alatti gyerekeknek nagyobb esélyük van az örökbefogadásra, de ahhoz, hogy ez megtörténjen a szakhatóságnak be kellett szereznie – a negyedfokú rokonokig elmenően – egy-egy írásos lemondó nyilatkozatot a biológiai család minden tagjától. Ez azonban jelentős idővesztéssel járt, így sok gyermek „kiesett” a kedvező három éves korból. Többek között ennek megkönnyítése végett lépett hatályba az új örökbefogadási törvény. Bogdan Panai a Román Országos Örökbefogadási Hatóság elnöke elmondta, hogy *„Mostantól automatikusan örökbe adhatóvá válik minden olyan gyerek, aki iránt sem a biológiai szülők, sem a rokonok nem érdeklődnek egy éven keresztül”*. Továbbá a sajtótájékoztatón kitért azokra a gyerekekre is, akik ismeretlen szülőtől származnak. Az ilyen árvákat egy hónap után örökbe adhatónak nyilvánítják az elkövetkezőkben. A külföldi örökbefogadások területén is megfigyelhető egy enyhülési hullám, hiszen az eddig teljesen kizárt nemzetközi örökbefogadást, a külföldön élő román állampolgárok számára feloldja. Panai ezen a téren a következőt nyilatkozta: *„Romániában az örökbe adhatónak minősített gyerekek esetében a külföldön élő vérszerinti rokonok – negyedfokú rokonságig elmenően – kérhetik az örökbefogadást, vagy olyan külföldi családok, amelyekben legalább a házastársak egyike román állampolgár.”* Felmerült azonban a kérdés, hogy Románia, mint a Hágai Egyezmény tagja, megteheti-e, hogy ilyen mérvű korlátokat épít be a nemzetközi örökbefogadás szabályaiba? Bár az Egyezmény első cikkében kimondja, hogy az Egyezmény célja, olyan együttműködési rendszer kidolgozása, mely megakadályozza a gyermekkereskedelmet, mégis úgy vélem, hogy ezen akadályok beépítésével Románia túlzott mértékű korlátozást vezetett be.

4. Portugália, avagy a leendő szülők életkori korlátok közé szorítva

A portugál Polgári Törvénykönyv különbséget tesz az örökbefogadni szándékozók között aszerint, hogy egyedülállóak vagy házasságban élnek. Mindkét esetben életkori korlátok közé szorítják az örökbefogadni szándékozókat. Egyedülállóak akkor fogadhatnak örökbe, ha a 30. életévüket betöltötték, de még 60 év alattiak, vagy ha 50 év feletti, de közte és a gyermek

³⁴http://adoption.state.gov/country_information/country_specific_alerts_notices.php?alert_notice_type=notices&alert_notice_file=romania_1 (utolsó megtekintés 2012-10-09)

között 50 évnél kevesebb a korkülönbség.³⁵ Házasársak vagy különmemű élettársak esetén mindkettejüknek be kell tölteni a 25. életévüket, de 60-nál nem lehetnek idősebbek. Ha a házasárs a házasárs vagy élettárs az élettárs gyermekét kívánja örökbefogadni, legalább 25 évesnek kell lenni, de itt a törvény felső korhatárt nem szab meg.³⁶ A leendő szülők életkori határok közé szorításának oka egyrészt, hogy megfelelő érettséggel kell bírni az örökbefogadónak a szülői feladatuk ellátására, másrészt olyan életkorúnak kell lenniük, mint amilyen életkorban a szülők rendszerint az örökbefogadotthoz hasonló korú gyermeket nevelnek. Mindezen indokolások ellenére, bár azzal egyetértek, hogy a gyermekvállaláshoz, megfelelő érettség szükséges, mégis ennek elérése az embernél általában eltérő életszakaszokban jelentkezik. Így ezen életkorok megadásával sokszor, már kellő érettséggel rendelkező örökbefogadni szándékozókát zár ki a törvény. Bár a magyar hatályos jogban is megjelenik az életkor alapján történő korlátozás, de a Csjt. csak annyit ír elő, hogy az örökbefogadó szülőnek legalább 16, legfeljebb 45 évvel idősebbnek kell lennie az örökbe fogadni kívánt gyermeknél. Vagyis hazánkban a Csjt. alapján egy 18 éves egyedülálló nőnek joga van egy legfeljebb 2 éves gyermek örökbefogadáshoz, de egy 61 éves szintén egyedül álló nő is örökbefogadhat, ő viszont csak egy legalább 16 éves gyermeket. Álláspontom szerint a magyar megoldás előnyösebb, mivel kevesebb személyt zár ki az örökbefogadásból, bár a hazai tendencia is a 25. éves minimum korhatár felé hajlik.

5. Norvégia, az örökbefogadási kedvezmények országa

A jelenlegi norvég törvények értelmében a szülőket együttesen a gyermek első náluk töltött évében 12 hónap fizetett szabadság illeti meg. Az első 6 hétben az anyának kell szabadságon lennie, majd ezt követően a szülők egymást között feloszthatják a szabadságot vagy együtt is igénybe vehetik. Az apának összesen 2 hét fizetett szabadság jár, de emellett több hét fizetés nélküli szabadságot is igénybe vehet az örökbefogadást követően. Mindezekon felül a szülőket 1 év fizetés nélküli szabadság is megilleti, annak érdekében, hogy megfelelő kapcsolatot tudjanak az örökbefogadott gyermekkel kialakítani. A fizetett szabadságot a gyermek 15 éves koráig vehetik igénybe, ha az örökbefogadás előtt már legalább 6 hónapot alkalmazásban töltött a szülő az adott vállalatnál vagy szervnél.

³⁵ <http://www.adoptionpolicy.org/pdf/eu-portugal.pdf> (utolsó megtekintés: 2012-11-25)

³⁶ Vö. Dr. Szeibert Orsolya: Portugál családjog: Az örökbefogadás és a származás megismeréséhez való jog az alapjogok tükrében, továbbá az élettársi kapcsolat, in: Családi Jog VII. évfolyam 3. szám (2009. szeptember) p. 37 - 43.

Lehetősége van arra is, hogy rövidebb munkaidőben, vagy kevesebb munkanapon dolgozzon, abban az esetben, ha ez nem okoz kellemetlenséget a munkáltatónak. Továbbá a norvég kormány ingyenes napközit biztosít a gyermekeknek. Valamint, ha szükséges, ingyenes fejlesztés, orvosi ellátás és otthoni segítség is a család rendelkezésére áll.³⁷ Véleményem szerint a Norvég állam szabályozása példaértékű, hisz mindent megtesz annak érdekében, hogy megkönnyítse az örökbefogadó család életét, és hogy elősegítse az örökbefogadás megvalósulását.³⁸

6. Hollandia, a videotrénings országa

Holland szakemberek kifejlesztették a videotrénings egy sajátos formáját a VIG-et (Video Interaction Guidance), azért, hogy az elméletben megtanultakat az örökbefogadó szülők a gyakorlatban is alkalmazni tudják. A videotrénings egy, általában rövid ideig tartó, intenzív segítségnyújtási forma, amit leggyakrabban a családok otthoni környezetében alkalmaznak.³⁹ A módszer alapja, hogy a család mindennapi életéről videofelvételt készítenek, majd a szakemberek ezt kielemezik és a szülőkkel visszanezve megbeszélik a látottakat. Célja, hogy a szülő és a gyermek között megfelelő kötődés tudjon kialakulni, és hogy a szülő észrevegye a gyermeke által küldött jeleket. A videotrénings előnye, hogy a gyermek által küldött összes jelet felnagyítva megmutatja a szülőnek, ez elsősorban a korábban elhanyagolt gyermekek esetén szükséges, mivel ők nagyon gyenge jeleket küldenek.⁴⁰ Tehát a program célja nem az, hogy a szülők hiányosságait megmutassa, és ezáltal lelkiismeret furdalást okozzon nekik, hanem az, hogy ösztönözze a szülőket, arra hogy jobban figyeljék meg a gyermek viselkedését és szükségleteit. A videotrénings általában a gyermek családba érkezését követő egy évig alkalmazzák, ha a szülők kérik, vagyis nem kötelező, de a gyakorlat azt mutatja, hogy sok szülő az egy év letelte után is igényli ennek használatát.

³⁷ Vö. Dr. Katonáné dr. Pehr Erika: Az örökbefogadás dilemmái, in: Családi Jog IX. évfolyam 1. szám (2011. március) p. 12.

³⁸ 2012. évi I. törvény a Munka Törvénykönyvéről 65.§ (3) bekezdése felsorolja azokat az eseteket, amikor a munkáltató nem mondhatja fel a munkavállaló munkaviszonyát. Ezen bekezdés c, pontjában nevesíti azt az esetet, amely a Norvég szabályozáshoz némiképp hasonló, miszerint a gyermek gondozása céljából igénybe vett fizetés nélküli szabadság idején tilos a munkavállalónak felmondani.

³⁹ <http://www.juditti.hu/sites/juditti.hu/files/pdf/cst/videotrening.pdf> (utolsó megtekintés: 2012-11-11)

⁴⁰ Vö. Dr. András Júlia: Fokozott állami felelősség a jó döntésért és a sikeres örökbefogadásért, in: Család, Gyermek, Ifjúság XV. évfolyam 2006/1 p. 65.

7. Azonos neműek általi örökbefogadás

Ebben a szakaszban röviden szeretném ismertetni az azonos nemű párok örökbefogadásának két formáját. Az első eset, amikor az azonos nemű pár egyike sem biológiai szülője a gyermeknek, hanem mindketten egyszerre fogadják örökbe a gyermeket. Ez jelenleg 12 országban, többek között az Egyesült Királyságban, Norvégiában, Hollandiában, valamint Kanada egyes tartományaiban és az Egyesült Államok néhány államában engedélyezett. A másik eset az úgynevezett mostohagyermek örökbefogadása, amikor az egyik fél a párjának biológiai gyermekét fogadja örökbe⁴¹. A dolgozatra irányadó területi korlátokból kifolyólag erről részletesebben nem kívánok beszélni, azonban leszögezhető, hogy ezen a területen egyelőre egységes joggyakorlat nem alakult ki, mivel ez az egyik legvitatottabb kérdésköre az örökbefogadásnak.

Habár tisztában vagyok azzal a ténnyel, hogy sok ország örökbefogadási eljárásával érdemes lenne még foglalkozni, de területi korlátok miatt igyekeztem a valamilyen szempontból leginkább speciális eseteket bemutatni.

⁴¹ http://hu.wikipedia.org/wiki/Azonos_nem%C5%B1_p%C3%A1rok_gyermeke%C3%A1llal%C3%A1sa
(utolsó megtekintés 2012-10-09)

V. Híd a magyar és a nemzetközi örökbefogadás között

1. Külföldre történő örökbeadás⁴²

Fontosnak tartom itt megemlíteni, hogy külföldi örökbefogadónak minősül az olyan magyar állampolgár is, aki külföldön él. Az örökbe fogadni szándékozó külföldi személy az örökbefogadásra irányuló kérelmét a gyermek és az ifjúság védelemért felelős miniszterhez nyújtja be. A külföldi állampolgárságú örökbefogadni szándékozókat két csoportra tudjuk osztani, az alapján, hogy a szokásos tartózkodási helye szerinti állam részese-e a Hágai Örökbefogadási Egyezménynek, vagy sem. Ha részese, akkor a kérelmét a szokásos tartózkodási helye szerinti állam Központi Hatóságához kell benyújtania, amely a jelentésével együtt továbbítja a magyar Központi Hatósághoz. Ha nem részese, akkor a kérelméhez csatolnia kell 6 hónapnál nem régebbi jövedelemigazolást, alkalmasságot igazoló szakvéleményt, külföldi állam előzetes engedélyét, külföldi állampolgárságot igazoló okiratot, valamint nyilatkoznia kell arról, hogy miért kíván örökbefogadni, és milyen elképzelései vannak a gyermekre vonatkozóan. Illetve csatolnia kell a lakóhelyén készített helyszíni szemlét is. Ha a kérelmet két éven belül nem követi örökbefogadás, akkor az előbb említett eljárást meg kell ismételni.

Abban az esetben, ha van olyan gyermek, akivel a kérelmező megfelelő kapcsolatot tud kialakítani, akkor a gyermek és ifjúság védelemért felelős miniszter az illetékes gyermekvédelmi szakszolgálat véleményének figyelembevételével dönt a személyes kapcsolat felvételéről. Ha engedélyezi a kapcsolatfelvételt, akkor tájékoztatja az örökbefogadni szándékozó személyt a gyermek adatairól, körülményeiről, gondozási helyéről. A kérelmezőnek 30 napon belül döntenie kell, hogy kívánja-e a gyermeket megismerni, vagy sem. Utóbbi esetben indokolnia kell a döntését. Ha úgy nyilatkozik, hogy örökbe kívánja fogadni és fel akarja venni vele a kapcsolatot, akkor a miniszter tájékoztatja az illetékes gyámhivatalt és gyermekvédelmi szakszolgálatot. A gyámhivatal határozatban dönt a kérelmezőhöz történő gondozásba kihelyezésről. A gondozás ideje alatt a szakemberek rendszeresen ellenőrzik a családot és javaslatot küldenek a gyámhivatalnak az örökbefogadás

⁴² Vö. 149/1997 (IX. 10.) Korm. rend. a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról 49 – 51. §

engedélyezéséről. Ezt követően a gyámhivatal engedélyező határozatában dönt a gyermek végleges külföldre távozásának jóváhagyásáról.⁴³

2. Külföldről történő örökbefogadás

Ha a gyermek szokásos tartózkodási helye nem a Hágai Örökbefogadási Egyezményben részes államban van, akkor a gyámhivatal megvizsgálja az örökbefogadás feltételeit, beszerzi a gyermek állampolgársága szerinti ország illetékes hatóságainak jóváhagyását és megkeresi a gyermekvédelmi szakszolgálatot, annak érdekében, hogy készítsen megfelelő szakvéleményt az örökbefogadni szándékozóról. A tényleges joggyakorlatban azonban, olyan államokban, mint Vietnám vagy Ukrajna, melyek nem tagjai a Hágai Egyezménynek sokkal bonyolultabb az eljárás. Ilyenkor a leendő szülő, aki némi helyismerettel és anyagi tőkével is rendelkezik, elutazik az adott országba és maga kutatja fel a helyi illetékes hatóságokat és keresi meg a számára megfelelő gyermeket. Ha ezek a hatóságok engedélyezik az örökbefogadást, akkor hazahozza a gyermeket és itthon is lefolytatja az örökbefogadási eljárást.

Ha a gyermek szokásos tartózkodási helye Hágai Örökbefogadási Egyezményben részes államban van, akkor a kérelmet a miniszterhez kell benyújtani. Ezt követően a miniszter a kérelmet és az Egyezményben meghatározott jelentést elküldi a gyermek államának Központi Hatóságához. A gyakorlat sajnos azt mutatja, hogy harmadik világbeli országok nem reagálnak a magyarok megkeresésére, mert más államok - például: USA és Kanada - polgárai évente akár több száz gyermeket is örökbefogadnak kirendeltségeken keresztül, így ezen harmadik világbeli államoknak nem érdemes Magyarországgal csupán „néhány” örökbefogadás érdekében kapcsolatot kialakítani. Egyebekben, a hazánkban hatályos örökbefogadási szabályokat kell alkalmazni.⁴⁴ A külföldi örökbefogadásnak ez a fajtája, a fent felvázolt okokból nagyon ritka és nehéz, mivel kevésbé pozitív megítélésű. Szakemberek jelentős száma úgy gondolja, hogy amíg a magyar gyerekek között is vannak nagyon rossz helyzetben élők, addig nem fogja elősegíteni a külföldi örökbefogadást.

Átlagosan évente 12-15 család fogad örökbe külföldi gyermeket, elsősorban azonban olyanok, akik hosszabb ideig éltek külföldön. Az interneten folytatott kutatás során felleltem

⁴³ Vö. Dr. Filó Erika – Dr. Katonáné dr. Pehr Erika: Gyermekjogok, gyermekvédelem, in: Dr. Szentpétery Petronella (Szerk.) HVG – ORAC Budapest 2009. p. 164-166.

⁴⁴ <http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=13894&articleID=42191&ctag=articlelist&iid=1> (utolsó megtekintés 2012. szeptember 5.)

egy olyan családot, akik arról számoltak be, hogy már 7 éve szeretnék egy vietnámi vagy afrikai babát örökbefogadni, de nem sikerül nekik, mivel állandóan falakba ütköznek.

Nehezíti az örökbefogadási eljárást az is, hogy nem kapnak szervezett segítséget ezek a családok. Továbbá nemcsak a hazai feltételeknek kell megfelelniük, hanem még el kell jutniuk az adott országba, ahol önállóan kell felkutatniuk a számukra megfelelő gyermeket. Ezt követően be kell szerezniük az ottani engedélyeket, majd hazatérve rendezniük kell a gyermek magyar állampolgárságának megszerzéséhez szükséges adminisztrációs teendőket. Végezetül pedig az illetékes magyar szervek ellenőrzik, hogy a gyermek megfelelő helyen van-e a családnál.

VI. A nemzetközi örökbefogadás hazai megjelenése statisztikákon és jogeseteken keresztül

Ebben a fejezetben az eddig bemutatásra került jogszabályoknak, elméleteknek és eljárásoknak a hazai gyakorlatban való megjelenését statisztikai adatokon keresztül szemléltetem, majd ezekből levonom a megfelelő konklúziót. Először az országos adatokat ismertetem, két éve (2007 és 2009) tekintetében, majd pedig JNKSz megyére szűkítetten mutatom be az örökbefogadás számadatait, mivel itt élek, és ebből kifolyólag az itteni viszonyokkal a mindennapokban is találkozom.

1. Országos statisztikák:

a) 2007-es adatok:

A következő táblázat a 2007. évi Magyarországról külföldre történő örökbefogadások számát mutatja be, országokra lebontva.⁴⁵

2007. évi nemzetközi örökbefogadás	
Ország	Örökbefogadottak száma
Olaszország	82
Spanyolország	16
Norvégia	13
USA	11
Franciaország	6
Hollandia	5
Németország	1
Ausztria	1
Összesen	135

⁴⁵ <http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=16503> (utolsó megtekintés: 2012-10-11)

Mint, ahogy azt a táblázat is mutatja, a legtöbb gyermeket olaszok fogadnak örökbe. Ennek okára, a JNKSz megyei Gyermekvédő Intézet és Gyermekotthonban tett látogatásom alkalmával, az ott dolgozó örökbefogadási referens adta meg a választ. A munkája során tapasztaltak szerint a nagyszámú olasz örökbefogadások háttérében többek között az áll, hogy az olaszok szerint a magyarok jelentős hányada hasonló temperamentumú, mint ők, így a gyerekek fejlődésük során könnyebben tudnak azonosulni az olasz kultúrával és alkalmazkodni a különböző életkorokban megjelenő társadalmi viszonyokhoz. Továbbá Olaszországban jóval hosszabb az örökbefogadási eljárás, mint hazánkban, így a magyar gyermekhez jutás számukra gyorsabb és könnyebb, mint saját joguk alapján. Bár a spanyolok általi örökbefogadások száma az olaszokhoz képest csekélyebb, mégis országos viszonylatban a második helyen állnak. Ennek oka szintén a hasonló temperamentum, illetve a legtöbb spanyol örökbefogadó azzal indokolja a hazánkból történő örökbefogadást, hogy szimpatizálnak és érdeklődnek a magyar kultúra iránt. Számos örökbefogadó szülő, országtól függetlenül, úgy nyilatkozott, hogy amint az örökbefogadott megfelelő életkorba jut, visszajönnek Magyarországra, mert fontosnak tartják, hogy a gyermek megismerje a származási országát, és annak szokásait.

A későbbiekben egy olyan jogeset kerül részletes ismertetésre, amelyben olasz szülők fogadtak örökbe magyar gyermeket.

b) 2009-es adatok:⁴⁶

2009. évi nemzetközi örökbefogadás	
Ország	Örökbefogadottak száma
Olaszország	84
Spanyolország	17
Norvégia	11
USA	5
Franciaország	2
Hollandia	2
Németország	1
Összesen	122

⁴⁶ <http://bazmgymiskolc.t-online.hu/alapanyag/konferenciakiadvany2010.pdf> (utolsó megtekintés: 2012-10-15)

Ha a 2009-es adatokat összevetjük a 2007-esekkel, megfigyelhetjük, hogy az országok sorrendje, illetve az örökbefogadottak száma arányaiban változatlan. Továbbra is olasz családok fogadják a legtöbb magyar gyereket örökbe, őket a spanyol és a norvég családok követik.

A norvégok dobogós helyének egyik oka, az örökbefogadás kapcsán nyújtott jelentős állami támogatások, melyeket az örökbefogadó szülők juttatásként kapnak. Ezen kedvezmények már fentebb ismertetésre kerültek, így itt erre nem térek ki. Ellenben kiemelésre méltó a norvégok örökbefogadási mentalitása, mely szerint főként beteg, fogyatékkal élő gyerekek örökbefogadását részesítik előnyben. Az intézetben végzett kutatásom során rádöbbsentem, hogy a szakemberek jobban kedvelik a külföldi örökbefogadókat, mivel elfogadóbbak és toleránsabbak, mint a magyarok, akik sokszor olyan részletes előírásokat fogalmaznak meg a leendő gyerekükkel kapcsolatban, mintha „katalógusból”válogatnának. Nemcsak a gyermek neméről, koráról, származásáról és egészségi állapotáról vannak konkrét elképzeléseik, hanem sokszor még a hajuk és szemük színéről is. Habár azzal egyetértek, hogy a szülők olyan gyermeket válasszanak, akivel egy életen át családot tudnak alkotni, de a túlzott mértékű feltételek állítása számomra már nem elfogadható. Felvetődik tehát a kérdés, hogy hol húzódik az *aurea mediocritas*?

A következő táblázat a 2009-es adatok megyei eloszlását szemlélteti⁴⁷:

Megye	Örökbefogadottak száma
BAZ megye	21
Somogy	18
Szabolcs	11
Hajdú-Bihar	10
Heves	9
Bács-Kiskun	8
Jász-Nagykun-Szolnok	7
Zala	7
Veszprém	6
Fejér	4

⁴⁷ <http://bazmgymiskolc.t-online.hu/alapanyag/konferenciakiadvany2010.pdf> (utolsó megtekintés: 2012-10-15)

Csongrád	4
Baranya	3
Budapest	3
Vas	3
Nógrád	3
Tolna	2
Komárom-Esztergom	1
Pest	1
Békés	1
Győr	0
Összesen	122

2. Jász- Nagykun Szolnok megye elmúlt három évének (2009, 2010, 2011)
örökbefogadási statisztikai adatai

2009-ben lezárult örökbefogadások száma	18
Megyén belül	6
Más megyében	5
Nemzetközi	7

2010-ben lezárult örökbefogadások száma	25
Megyén belül	14
Más megyében	4
Nemzetközi	7

2011-ben lezárult örökbefogadások száma	31
Megyén belül	10
Más megyében	10
Nemzetközi	11

A fenti táblázatok alapján láthatjuk, hogy a 2010-es évet leszámítva, a nemzetközi örökbefogadások száma a legmagasabb. Éves átlagban azt mondhatjuk, hogy az összes örökbefogadás több mint 1/3-át a külföldi örökbefogadások teszik ki. Sőt lassú, de biztos növekedés is megfigyelhető ezen a téren, hisz még 2009-ben és 2010-ben a nemzetközi örökbefogadások száma 7 volt, addig 2011-ben ez 11-re emelkedett. Ezt a 11 gyermeket olasz, valamint holland családok fogadták örökbe. A hazai tendencia alapján megállapítható, hogy a magyar örökbefogadók a 0-4 éves korig lévő gyermekeket részesítik előnyben, így a külföldi örökbefogadások elsősorban a 4 év feletti gyermekek körére koncentrálnak.

A Jász- Nagykun Szolnok megyei Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálatának 2012. augusztus 31-vel bezárólag 892 lakója volt, melyből 98 nagykorú és 794 kiskorú. Az utóbbiból összesen 125 gyermek volt örökbeadható.⁴⁸

A hazai gyakorlat legszimpatikusabb szemlélete számomra, hogy bár a szülőknek részletes, konkrét elképzeléseik vannak a leendő gyermekről, mégsem a szülőhöz választanak gyereket, hanem, *a gyermekhez választanak szülőt*. Kijelenthető tehát, hogy megvalósul a legtöbb egyezményben és jogszabályban foglalt követelmény, amelyek szerint a gyermek érdeke mindenekfeletti.

Az adatok elemzése, a személyes tapasztalatok, s a források gyűjtése közben felvetődött bennem a nemzetközi örökbefogadásokkal kapcsolatban az a jelentőséggel bíró kérdés, hogy vajon a nyelvi különbségek nem okoznak-e kommunikációs nehézségeket a gyermek és az örökbe fogadni szándékozó között? Amennyiben igen, miként tudják ezt az akadályt leküzdeni? Ezen kérdésekre a választ az intézet egyik szakemberre adta meg számomra, aki kifejtette, hogy bármily meglepő, de nem állnak fenn nyelvi akadályok. A szülők ugyanis gyakran nyelvtanárt fogadnak fel a gyermek mellé, már azelőtt, hogy hazánkba utaznának, illetve a megbízatását kiterjesztik a gondozási időre is. Ámde a szakemberek, munkájuk során, arra is láttak példát, hogy az örökbefogadni szándékozók a leggyakrabban használt tárgyakra, például étkészlet darabjaira, ruhákra, papírt ragasztanak, melyre ráírják az adott dolog nevét mind magyarul, mind pedig az adott idegen nyelven. Ez a módszer azonban csak olyan gyerekek esetén alkalmazható, akik már tudnak olvasni. Mégis rendkívül érdekesnek és szimpatikusnak tartom ezt a családba való beilleszkedést segítő gyakorlatot.

⁴⁸ A KSH idei adatbázisába még nem került feltöltésre, tekintettel az adatok nagyon friss jellegére. A fent említett adatokat a Jász- Nagykun Szolnok megyei Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat illetékesei által ismertem meg, s engedélyükkel publikálom jelen dolgozat keretei között.

3. Esettanulmány, a magyar – külföldi örökbefogadási együttműködésről

a) „Peti családra talál” (esetelemzés egy magyar – olasz örökbefogadási kooperációról)

A következő jogeset egy magyar kisfiú olasz szülők általi örökbefogadásának menetét mutatja be, a korábban ismertetésre került jogszabályok szemléltetéseként, illetve gyakorlati megvalósulásaként.

A kisfiú, Peti, 5 éves korában került gyermekvédő intézménybe, mivel a szomszédok és óvónők elmondása szerint, nagyon rossz körülmények között élt, a szülei nem foglalkoztak vele, sokszor enni is elfelejtettek adni neki. A „K” települési jegyző ezt követően gyermekvédelembe vette Petit, ahonnan az intézet nevelő szülőkhöz helyezte ki, és erről a vérszerinti szüleit haladéktalanul értesítette, hogy a kapcsolatot fel tudják venni a kisfiúval. A szülők azonban több értesítés ellenére sem éltek a kapcsolattartási jogukkal, így a gyámhivatal Petit örökbe adhatóvá nyilvánította, és felvette őt a JNKSz megyei nyilvántartásába, a célból, hogy megfelelő szülőt találjanak számára. Megyei szinten az örökbefogadás megvalósulása sikertelennek bizonyult, így az országos nyilvántartásba került, amit a Gyermek és Ifjúságvédelmi Főosztály vezet. Azonban országos szinten sem találtak a kisfiú számára megfelelő örökbefogadó szülőket, így Peti bekerült a külföldi örökbefogadási részlegbe, amit jelenleg az Emberi Erőforrás Minisztérium Központi Hatósága vezet. A JNKSz megyei Gyermekvédő Intézet és Gyermekotthon, valamint a Központi Hatóság erőfeszítéseinek köszönhetően másfél éven belül sikerült megtalálni a Peti számára megfelelőnek tűnő olasz örökbefogadni szándékozó házaspárt.

A Központi Hatóság ezt követően megküldte a kisfiúval kapcsolatos anyagokat (fénykép, egészségügyi állapotával kapcsolatos információk, örökbefogadhatóvá válásának okai) az illetékes olasz civil szervezetnek, amely továbbította ezt a leendő szülőknek. A házaspár úgy nyilatkozott, hogy mindenképpen szeretnék megismerni Petit és annak érdekében, hogy a nyelvi különbségek ne okozzanak akadályt, olasz nyelvtanárt fogadtak a kisfiú mellé. Nem sokkal később a pár megérkezett Magyarországra és az intézetben találkoztak Petivel, ahol tolmács segítségével néhány órai együttlétet követően a szülők akként nyilatkoztak, hogy „tetszik” nekik a kisfiú, és szeretnék próbaképpen együtt élni vele. Az intézet javaslatát követően, az illetékes gyámhivatal (az amelyik öröbeadhatóvá nyilvánította) döntött a gondozásba kihelyezésről. A gondozási idő alatt az olasz pár egy

Budapest belvárosában lévő lakást bérelt, amelyben megkezdtek az együttélést, melynek során számos közös programot szerveztek, annak érdekében, hogy minél közelebb kerüljenek egymáshoz. Példaként említve ellátogattak a Budapesti Állat- és Növénykertbe, valamint otthon többször főztek tradicionális olasz ételeket azért, hogy Peti megismerje a mediterrán ételek világát. Ez idő alatt továbbra is rendszeresen járt a kisfiúhoz a nyelvtanár, így tolmácsot a szülők csak a hivatalos ügyeknél igényelték. A szakszolgálat szakemberei 3 alkalommal is meglátogatták a családot, és azt tapasztalták, hogy a kisfiú jól érzi magát és a nyelvi akadályok ellenére jól megvannak. A 30 napos gondozási idő lejártá után a gyámhivatal az örökbefogadás engedélyezése mellett döntött, így a szülők megindították az útlevélkérelmet és az újraanyakönyveztetést.

A család azóta Olaszország egyik kisvárosában él, ahova Peti, az olasz szervezet által küldött jelentések alapján, beilleszkedett. Az új lakóhelyén megkezdte az általános iskolát és mára már tökéletesen beszéli az olasz nyelvet. A szülők a gondozási idő alatt a szakszolgálat munkatársainak elmondták, hogy szeretnének évente visszajönni Magyarországra, hogy a kisfiú megismerhesse szülőhazájának kultúráját.

Az ismertetett esettanulmány a nemzetközi örökbefogadásnak az a nevesített fajtája, amikor külföldi állampolgárságú kíván magyar gyermeket örökbefogadni, míg a következő jogeset azt mutatja be, amikor magyar állampolgár szeretne külföldi gyermeket örökbefogadni. Bár ennél az esetnél a kezdeti nehézségek ellenére elmondható, hogy egy sikerrel záródó történet, ám ez sajnálatos módon a következő bemutatásra kerülő jogesetről nem lesz elmondható.

b) Ukrán kislány kálváriája

Néhány évvel ezelőtt, a szigorítások ideje alatt egy értelmiségi, középkorú házaspár, Szabóék az interneten kutatva rátaláltak egy ukrán kislány fényképére, az egyik ukrán árvaház honlapján. Szabóéknak megtetszett a kislány, ezért felkeresték a JNKSz megyei Gyermekvédő Intézet és Gyermekotthont, hogy bővebb tájékoztatást szerezzenek arról, miként tudnák a kislányt örökbefogadni. Az ott dolgozó szakember jelezte a házaspárnak, hogy ez egy bonyolult és hosszadalmas folyamat, ezért inkább azt javasolta a párnak, hogy magyar gyermeket fogadjanak örökbe. A család azonban kitartott a kislány mellett, ezért az intézet megkereste a Központi Hatóságot, amely felvette a kapcsolatot az ukrán kormány illetékes szervével. Bár ez az időszak elég hosszúvá nyúlt (több mint egy év, mivel az ukrán

szabályok szerint a gyermek „kiválasztásától” az örökbefogadásig külföldi örökbefogadás esetén 1 évnek el kell telnie), a család bízva a sikerben, minden szükséges papírt beszerzett és továbbra is figyelték a kislány árvaházi sorsát. Az egyik ilyen „ellenőrzés” során azt észlelték, hogy a lány már nincs fent az árvaház rendszerében, ezért azonnal levelet írtak az árvaháznak. Néhány hét múlva levelet kaptak az ukrán kormánytól, melyben tájékoztatták őket, hogy a kislány kikerült az örökbefogadható gyermekek rendszeréből, valószínűleg a vérszerinti szülei vitték haza magukkal. A házaspár ezt követően felkereste a JNKSz megyei Gyermekvédő Intézet és Gyermekotthont, hogy jelen esetben tehetnek-e valamit, de sajnos nemleges választ kaptak, mivel az ukrán árvaházi és örökbefogadási rendszer elég átláthatatlan, ezért esély sem volt arra, hogy felkutassák vajon mi is történt pontosan a kislánnyal.

Ezen esettel kapcsolatban felmerült bennem a kérdés, vajon hogyan engedélyezheti az ukrán kormány, hogy az árvaházak az ott lakó gyermekek fényképet feltöltsék az internetre, illetve miért nehezítik meg az örökbefogadást az egy éves korlát beépítésével?

VII. De lege ferenda javaslatok

1. Új Ptk. Családjogi Könyve: Nemzetközi örökbefogadás

Az Országgyűlés előtt lévő új Ptk. Családjogi Könyvének 4:138.§ (1) bekezdésében található a nemzetközi örökbefogadás definíciója, mely a következőképpen szól: *„Nemzetközi örökbefogadásnak minősül, ha az örökbefogadás következtében a gyermek végleges jelleggel más országba kerül, függetlenül az örökbefogadó állampolgárságától és attól, hogy a gyermek állampolgársága megváltozik-e.”*

Ezen definíció jelentősége abban áll, hogy a nemzetközi örökbefogadás szempontjából lényegtelené teszi az állampolgárságot, illetve az állandó lakóhelyet, mivel a hangsúly a gyermek szokásos tartózkodási helyének megváltoztatásán van. Bár ez egy egységes fogalom, ami nem diszkriminálja az örökbefogadni szándékozókat származásuk szerint, mégis így gondolom, hogy túl általános a megfogalmazása. Szerintem a külföldi örökbefogadás két fajtáját, mikor külföldi fogad magyar gyermek örökbe, illetve mikor magyar állampolgár fogad külföldi kiskorút örökbe, a törvényben nevesíteni kellene. Míg a Magyarországról külföldre történő örökbefogadás megfelelő részletességgel van szabályozva, többek között a 149/1997. évi Kormány rendeletben, és ezáltal a gyakorlatban is könnyen kivitelezhető, addig a külföldről történő örökbefogadásra vonatkozó rendelkezések véleményem szerint hiányosak, és nem megfelelőek.

2. A szerző de lege ferenda javaslata

A következőkben magyar állampolgár külföldről történő örökbefogadására vonatkozó szabályozási javaslat olvasható, amit az alábbiak szerint fogalmaztam meg..

Ahogy a korábbiakban említettem, a magyar gyakorlatban kevésbé pozitív a nemzetközi örökbefogadás ezen fajtájának megítélése. Több, e területen dolgozó szakember vélekedése szerint, amíg hazánkban is vannak hátrányos helyzetű gyermekek, akiket örökbe lehetne fogadni, addig a magyar örökbefogadni szándékozók, ne külföldi gyermekeket fogadjanak örökbe. Mindezen felfogás mellett maga az eljárás kettőssége is nehezíti ezen

örökbefogadások megvalósulásának lehetőségét, ugyanis nem mindegy, hogy a felek Hágai Örökbefogadási Egyezményben részes államból kívánnak-e örökbefogadni, avagy sem. Míg az előbbi esetén az eljárás menete részletesen szabályozott, az utóbbinál az örökbefogadni szándékozók semmilyen szervezett segítséget sem kapnak. Önállóan kell kiutazniuk az adott országba, saját maguknak kell felkutatni a számukra ideális gyermeket, majd ezt követően az örökbefogadásnak, mind az adott állam, mind pedig a magyar szabályoknak meg kell, hogy feleljen. Vagyis a feleknek rendkívül nagy elhatározással és kitartással kell rendelkezniük, hisz időbeli és anyagi szempontból is nagy áldozatokat kell hozniuk.

Mindezekből következően kutatásaim eredményeként az alábbi elképzelések fogalmazódtak meg.

Álláspontom szerint szükséges lenne, egy olyan civil szervezet alapítása, amely kimondottan a Hágai Örökbefogadási Egyezményben nem részes államból történő örökbefogadásokra koncentrálna, így például egy magyar pár akként döntene, hogy vietnámi babát szeretne örökbefogadni, akkor ehhez a szervezethez fordulhatna. Itt intézhetnék a szervezet segítségével az eljáráshoz szükséges adminisztrációs teendőket, valamint a szervezet feladata lenne az adott külföldi ország illetékes szervének felkeresése. E hazai és a külföldi illetékes szervezet közösen kutatná fel az örökbefogadni szándékozó pár számára ideális gyereket. A gyermek megtalálását követően az örökbefogadási eljárás lebonyolításban mindkét szervezet aktívan részt venne egy egységes szabályozás alapján, így elkerülhetővé válna, hogy a gyermek a hazánkba való bekerülését követően újabb, immáron a magyar eljárási procedúrán essen át. Ezáltal kívánom elkerülni a jelenlegi gyakorlat egyik jelentős hátulütőjét, nevesül az eljárás megkettőződését.

Összegzés

A család fogalmának számos változata ismeretes, hisz rendkívül sokan próbáltak definíciót találni rá, mégis a saját tapasztalataim alapján az a meglátásom, hogy ahány család, annyi meghatározás, mivel mindenki számára más jelent a rokonság. Van, aki úgy véli, hogy a vérségi kötelék teszi a családot, míg más úgy, hogy a szeretet, az egymás iránt érzett bizalom és felelősség.

Kérdőíves vizsgálat alapján statisztikai adatok támasztják alá, hogy a legtöbb ember számára a család, a biztonságot, a szeretetet, a bizalmat jelenti. A válaszadók többsége számára az ideális család olyan, ahol szeretet veszi körbe a tagok, és ahol nem félnek a felek megosztani egymással a gondolataikat, mivel egy bizalmi háromszögben élnek.⁴⁹

A család fogalmát illetően úgy vélem, hogy a család keletkezésének módja (vérségi leszármazás vagy örökbefogadás) lényegtelen, a hangsúly ugyanis azon van, hogy a felek egészsésként tudjanak „működni”.

⁴⁹ <http://www.c3.hu/~nyelvor/period/1312/131209.pdf> (utolsó megtekintés: 2012-10-16)

Forrásjegyzék

Felhasznált irodalom

- Andrási Júlia: Fokozott állami felelősség a jó döntésért és a sikeres örökbefogadásért, in: Család, Gyermek, Ifjúság XV. évfolyam 2006/1.
- Beke - Martos Judit: Az örökbefogadás - jogtörténeti megközelítésben, in: Családi Jog VII. évfolyam 4. szám (2009. december)
- Bogár Zsuzsa fordítása: A gyermekek jogai a hazai és a külföldi örökbefogadás esetén, in: Család, Gyermek, Ifjúság X. évfolyam 2. szám (2001.)
- Filó Erika – Katonáné dr. Pehr Erika: Gyermekjogok, gyermekvédelem, HVG – ORAC Budapest 2009.
- Földi András – Hamza Gábor: A római jog története és intézményei, Nemzeti Tankönyvkiadó 2011.
- Hegedűs Andrea: Családi jog Egyetemi jegyzet Kis-Ker Bt. Szeged 2011
- Herczog Mária (szerk.): A gyermekvédelem nagy kézikönyve Complex Kiadó 2011.
- Homoki-Nagy Mária: A rendi Magyarország magánjoga, in: Magyar Jogtörténet, Osiris Kiadó Budapest 2007.
- Katonáné dr. Pehr Erika: Az örökbefogadás dilemmái, in: Családi Jog IX. évfolyam 1. szám (2011. március)
- Katonáné dr. Pehr Erika: Az örökbefogadás és az örökbefogadási eljárás, HVG – ORAC Budapest 1999.
- Molnár Imre – Jakab Éva: Római jog Szeged 2007.
- Neményi Eszter: Nemzetközi örökbefogadás in: Család, Gyermek, Ifjúság X. évfolyam 2. szám (2001.)
- Rokszolana Sztasziv: A nemzetközi örökbefogadás, különös tekintettel Ukrajnára, in: Családi Jog X. évfolyam 2. szám (2012. június)
- Szeibert Orsolya: Portugál családjog: Az örökbefogadás és a származás megismeréséhez való jog az alapjogok tükrében, továbbá az élettársi kapcsolat, in: Családi Jog VII. évfolyam 3. szám (2009. szeptember)
- Weiss Emília: Az örökbefogadás néhány társadalmi és jogi kérdése, in: magyar tudomány 2. szám (1997.)

Felhasznált jogszabályok

- 149/1997 (IX. 10.) Korm. rend. a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról
- 149/1997 (IX. 10.) Korm. rend. a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról 38 – 39. §
- 1952. évi IV. törvény a házasságról, a családról, és a gyámságról
- 1979. évi 13. tvr. A nemzetközi magánjogról

- 1991.évi LXIV. törvény a Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről
- 2005. évi LXXX. törvény a gyermekeknek a nemzetközi örökbefogadások terén való védelméről és az ilyen ügyekben történő együttműködésről szóló, Hágában, 1993. május 29. napján kelt Egyezmény kihirdetéséről
- 2012. évi I. törvény a Munka Törvénykönyve
- Family Code of Ukraine: Chapter 18
- T/7971. törvényjavaslat az új Polgári Törvénykönyv Családjogi Könyve XIII. cím XII. fejezet 4: 130. §

Felhasznált internetes források

- <http://bazmgykmiskolc.t-online.hu/alapanyag/konferenciakiadvany2010.pdf> (utolsó megtekintés: 2012-10-15)
- <http://www.parlament.hu/irom39/07971/07971.pdf> (utolsó megtekintés: 2012-10-15)
- <http://www.taita.info/galeria.html#jelkepesen> (utolsó megtekintés 2012-10-09)
- <http://www.zooszeged.hu/tamogatas/orokbefogadas> (utolsó megtekintés 2012-10-09)
- <http://www.orokbefogadas.com/az-orszag-osnyilvantartas> (utolsó megtekintés 2012-10-04)
- http://www.hcch.net/index_en.php?act=states.listing (utolsó megtekintés 2012-10-09)
- <http://www.mta-jti.hu/czigler.pdf> (utolsó megtekintés 2012-10-04)
- <http://www.szekesfehervarihirek.hu/newshirek/gyorsitjak-az-orokbefogadast-romaniaban/> (utolsó megtekintés 2012-10-04)
- http://adoption.state.gov/country_information/country_specific_alerts_notices.php?alert_notice_type=notices&alert_notice_file=romania_1 (utolsó megtekintés 2012-10-09)
- http://hu.wikipedia.org/wiki/Azonos_nem%C5%B1_p%C3%A1rok_gyermekei%C3%A1llal%C3%A1sa (utolsó megtekintés 2012-10-09)
- <http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=13894&articleID=42191&ctag=articlelist&iid=1> (utolsó megtekintés 2012-09-05)
- <http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=16503> (utolsó megtekintés: 2012-10-11)
- <http://www.c3.hu/~nyelvor/period/1312/131209.pdf> (utolsó megtekintés: 2012-10-16)
- <http://www.commissioneadozioni.it/en/for-an-adoptive-family/the-path-of-adoption.aspx#procedure> (utolsó megtekintés: 2012-11-25)

- http://www.mfa.gov.ua/data/upload/publication/usa/en/7148/family_kideks_engl.pdf (utolsó megtekintés: 2012-11-25)
- <http://www.adoptionpolicy.org/pdf/eu-portugal.pdf> (utolsó megtekintés: 2012-11-25)